

Goñerrin aurkitutako testuak (IV)

FRANTZISKO ONDARRA

Aldizkari honetan ¹ argitaratuak ditugu Goñerrin aurkitutako 16 testu. Beste lau ematen ditugu orain, haiekin eta beste askorekin bilduma bat osatzen dutenak, bertan 5. saila ² egiten dutela.

TESTUTAK

Lau testuok predikuak dira, eta bakoitzak 6 orrialde betetzen ditu. Azkeneko biak paper multzo bakar batean daude eta hari zuriz josiak. Testuak guk zenbatuak dira. Batez-beste 210 mm. luze eta 150 zabal dira multzoak. Ur marka hauek ikusten ditugu: 1.– I BRUN / BEARN; hiru zirkulu bata bestearen gainean, goikoaren barruan gurutze bat eta gainean beste bat, zirkuluen ezker eta eskuin esku antzeko marrazkiak eta FIN 1764; 2.– I MARGIAQ EMS / SOULE; hiru zirkulu aurrekoan bezala eta FIN 1761; 3 eta 4.– I CAS SOI (?) / BEARN; hiru zirkulu aurrekoetan legez eta FIN 1768. Erlijio gaiak ukitzen dituzte.

NORK, NON eta NOIZ

Nor den egilea ez dakigu. Esan dezakegu ordea, bildumako laugarren saila ³ idatzi zuenak bere eskuetan izan zituela hauek ere, *irugui* –ik. 4, 2, 3– hitza berak idatzia bait da, esku eta tinta berbera ageri direla erantsia izan den berba horretan eta goian aipatu laugarren sailean. Euskara gaizkara darabil, ergatiboa menderatzen ez duela, aditz eta deklinabide eta lexikoan zalantzak dituela, sintaxian oztopatzen dela, etab.

Non izan zen idatzia ere ezin dugu esan.

Noiz. Uste dugu XVIII. mendekoa dela. Hori esateko, kontuan hartzen ditugula ur marka, noizean behin ageri den zedila, etab.

1. ONDARRA, Frantzisko 1989. «Goñerrin aurkitutako sei euskal testu (1743-1753)». *FLV* XXI, 53 (1989), 97-144; idem 1990. «Goñerrin aurkitutako lau euskal testu (XVIII. m.)». *FLV* XXII, 55 (1990), 73-121; idem 1991. «Goñerrin aurkitutako beste sei testu». *FLV* XXIII, 57 (1991), 131-168.

2. Ik. ONDARRA, Frantzisko 1981. «Goñibarko euskara XVIII. mendeko sermoietan». *Euskera* XXVI (1981-1), 349-365. Ik. 353. or.

3. Ik. 2. oharreko lanaren 353. or.

HIZKUNTZAREN ARLOAN

Grafia

Bokaletan, *v-* idatzi ohi du hitz hasieran, *uzi* aditzean *u-* bakanen bat aurkitu dugula.

Kontsonanteetan, *gue* *gui-*ren ordeztu *ge gi* bakanen bat ageri da; *k* edo *ku* adierazteko *qu* noizean behin; *ts* eta *tz* gutxi-gutxitan; *si* eta *sy* *ixa* adierazteko aldian behin; *ti* eta *tt* bakanen bat *t* bustiaren (?) ordeztu; zedilaren bat ikusten da; zenbait laburpen, *X(p)to* ‘Christo’ ia beti; bokal gainean marratxo bat *n* adierazteko; lerro bukaeran hitz partitzean noiz-behinka marra bikoitza (=); maiz samar puntu ondoko berba minuskulaz hasten da ⁴.

Fonetika

Bokaletan, ez dugu ikusi ia inolako gertakaririk, salbuespen gisa ondoko hauek aipa ditzakegula: 1.– beti «*Diabrua*»; 2.– lehenbiziko testuan ia beti «*biar*» ‘behar’, besteetan ia beti «*bear*»; 3.– «*errayetan*» eta «*oyec*».

Kontsonanteetan, *-s* ageri da hitz amaian eta ez *-z*; eta *-zt-* maizago *-st-* baino.

Morfologia

Deklinabidea. Ergatibo plurala *-ak* eta *-ek* morfemez baliaturik moldatzen da, *-ak* maizago ikusten dela 1. testuan *-ek* baino, eta besteetan alderantziz; datibo plurala *-eri* da; sozietatiboa *-kin* da 1. an ia beti, besteetan *-ki*, salbuespenen bat ikusten dela; destinatiboa *-(r)endako* (eta *-(r)enzat*) da; inesiboan honako hauek ikusi ditugu: gañin 1, 1, 2, oianin 1, 2, 2, batin 1, 5, 2, vda verrin 3, 1, 3; viozin 1, 4, 4 eta echin 4, 3, 1.

Erakusleak. *Au* (eta *gau* bakanen bat), *onec*, *ontan* (eta *onetan* bakanen bat), *ehek*; *ori*, *orrek*, *ortan*, *oiek*; *berorren*; *ura*, *arrek* (eta *ark-en* bat), *artan*, *aiek*.

Izenordain pertsonalak. *Ni*, *nik*, *neronek*, *niri*, *nitas*, *ene*, *nere*; *zu*, *zuek*, *zeure*, *zeurekin*, (*orrengana*); *zuek*, *zeuren*; *gu*, *guk*, *gure*, *geuren*.

Aditza. Iraganaldian gehienetan amierako *-n* galdu egiten da 1. testuan, besteetan beti edo ia beti; behin aurkitu dugu *-go* geroaldia tajutzeko *-n* bukaeradun aditzetan: «*esango*» 2, 3, 1; *digu* *gaitu-*ren ordeztu, *du* *dit-*en partez, etab.

4. Testuetan zehar zenbait azentu marka ipini ditugu. Ez ditugu ordea ikusi ditugun denak ezarri, benetan azentu marka ote ziren seguru ez ginelako. Honako hauek lirakeke: *artuzuñean* 2, 1, 2; *seme onèqui* 2, 1, 3; *gueiägo* 2, 2, 2; *eguinbädu* 2, 4, 2; *vr onèqui* 3, 1, 3; *Abelen odòlac* 2, 4, 3.

Sintaxia

Ez daki ergatibo marka ongi erabiltzen, falta delarik edo sobera dagoelarik; ez du beti *-n* atzizkia eransten zehar galderetan; noiz-behinka genitiboaren ordez ipintzen du: «Daviden arrapazera» 2, 3, 3; erlatibozko perpausak moldatzeko *bait*, *nor*, *zein* eta *-n* atzizkiaz baliatzen da; konparatibozkoak *ezi*-rekin egiten ditu, *baino* erabili beharrean: «lenago il, *ezi* berris becatu eguitea» 3, 6, 3; «gueiago naidu ildaen vere semea *ezi* mutilla» 2, 2, 1.

Hiztegia

Larramendirekin zer ikusirik, berak asmatuak direlako edo bere hiztegian aurki daitezkeelako, duten hitzak ipintzen ditugu hemen, beroien berri zehatzagoa *Hiztegia* atalean ematen dela: A. apaingai; B. barzulo, bestiruditu; D. desarautu; E. eginde, erranzukida, eskumakil; G. ginbalet, gisagaiso, goaia, gogaberatu, gozaldi, gozande; L. lagunkida, loteki, lukurari; U. ugemarra, urrunde, urrundetu; Z. zeagigurte.

Adizkitegia

Ageri diren adizkiak badira euskalkietan, baina ez daki ongi ipintzen eta askotan bat ezabatu eta beste bat ezartzen du haren ordez. Euskalki batetik baino gehiagotatik hartzen ditu. Adibidez, ikusten dugu *balezo*, baino *diozagun*, azkeneko hau Lizarragak *dezogun* esango lukeela; bizkaierazko *gengozan* darabil behin, gero *geunden* bihurtua, eta Larramendiren hiztegitik⁵ hartua izan dena noski. Goian ezan bezala – ik. *Morfologia*– NOR-NORI-NORK erabiltzen du behin baino gehiagotan NOR-NORK erabili beharrean eta alderantziz, etab.

Gure lana

Hitz hasieran ageri den V- grafema *U* bilakaturik idazten dugu bokala denean, eta Y- grafema *I* bihurturik.

Latinezko okerrak zuzendurik ematen ditugu, orrialde peko ohar batean jartzen ditugula aldaketa guztiak. Latinezko pasarteak azpimarratu egiten ditugu, egileak ez badu ere hori egin.

Laburpenak deslaburtu egiten ditugu eta guk sartutako osagaiak kortexte barruan ipintzen ditugu. Ez dugu hori egiten *X(p)to* hitzarekin, hau beti *Christo* egiten dugula, egin dugunaren berri eman gabe. Latinezkoak ere deslaburtu, baina kortexte barruan ipini gabe guk sartutako hizkiak.

Ergatiboa gaizki dagoenean, zuzendu egin dugu eta orrialde peko oharrean eman dugu horren berri. Hori bera esan behar da beste zenbait okerreaz, baina ez ditugu zuzendu oker guztiak, jakina.

5. LARRAMENDI, Manuel de 1853. *Diccionario Trilingüe*. Ik. *Estar*.

Hiztegi sarrera-buruetan zenbait aldiz eskuidatziko grafia gordetzen dugu: «merex», «merxede», etab., baina horrek ez du esan nahi *ixa*-ren aurrean gaudela. Bestalde, ez ditugu hitz guztiak ipini hiztegian, bai ordea adizki denak adizkitegian.

Bukatzeko, esan behar dugu autoreak euskara eskasa eskaintzen badigu ere, interesgarria dela bere lana, erabiltzen dituen osagaiak ez bait dira berak asmatuak, hizkuntzatik hartuak baizik. Eransti behar dugu 1. testuan zuzenketa gutxi aurkitzen direla, besteetan asko, eta beharbada bigarren edo hirugarren esku batek eginak ere badirela.

Laburdurak hauek dira: a. aditza, ad. adberbioa, adj. adjetiboa, d. determinatzailea, i. izena, ik. ikus, io. izendordaina, j. juntagailua.

TESTUAK

1. TESTUA

Abijt ¹ *Jesus trans mare Galilaeae quod est Tiberiadis. Joan. 6.*

Christo ² gure redemptoreac asi zuenean vere predicacioa: aguiz gaizqui tratatuciote Judeaco jendeac, eta guti estimazenzitusten gure redemptorea-ren favorioac. baña gure erredemptoreac ³ castigatuciote gucieri castigo aundibatequin. cer castigo eman ciote bada? joanze erritic oianetara eta uzizuen erri vra Jangoicoric bague «*Abijt Jesus*»: au da Jaunac castigoa eguin zuena jende aiequin. eta au veraau eguitendu gurequin ofendizendiogunean gure gaizquitasunequin. oraibada icusico dugu cer castigo ain aundia dena au.

Jangoicoaren castigo gucietatic aundiena da vztea vecataria Jangoicoaren escutic. cergatic Jangoico bague cer eguiñendu guizonac? Teologoeac eracustendigute, edocein becatuc iriquizenduela arimaren ataria gueiago becatu eguiteco, eta orla vecatu mortalebat eguitenduenac castidadearen contra, iriquizendu arimaren ataria gueiago vecatu eguiteco castidadearen contra, eta orla guertazenda, orlacoec veguirazen diotela cuidado aundiarequin emacumeari, icusten dutenean, eta esatendizquiotela itz gaistoac ⁴ arrequin egotumdirenean; eta au guciaau da cergatic Jangoicoa ⁵ vrrundetuda vere viozetic: «*Abijt Jesus*» eta orla vztendu Jangoicoac vecatariari eguindezala verze becatu mortale bat, eta onequin castigazendu lembichico becatu vra. cergatic becatua ⁶ ezta ongui castigazen, edo ezta castigazen merexiduen bezala munduco necesidade guiciequin ⁷ afrontuequin, eta tormentuequin: eta ain guti infernucio tormentu guiciequin castigazenda ongui becatu mortalebat solo Jangoicoaren vrrundea, edo ausenciarequin, eta eguitearequin becatu mortalebat verzearen gañin castigazenda ongui becatua verze becatuarequin cergatic ⁸ orida Jangoicoaren castigo aundiena «*Abijt Jesus*».

Ongui ezautuzuen Erregue Davidec gauzagau, bada zelaric munduco Erreguea, ain abrasa, eta ain poderotsoa, arquizen ze indar ascoequin ongui pasazeco vere vicia, eta orla esatencion ⁹ Jangoicoari viozgucis «*Ne declines in ira a servo* ¹⁰ *tuo* ¹¹» Jauna eztuzu cer apartatu ene aldetic: cergatic ori izanenda enezat ¹² castigo aundia: eta S[a]n Agustinec declarazendu lecu au adiarastendigu laric certan dagon ¹³ Jangoicoaren ira edo castigoau. «*Ira Dei est declinare*» esatendu S[a]n Agustinec ira dela vztea arima bat, eta aparta-

1. Ezker aldeko goiko zokoan 1822 dio.
2. *Xpto* eta *Xto* idatzi ohi du. Hemen *Xpto*.
3. Eskuidatzian (E) «erredemptorea», ergatibo marka gabe.
4. E-an «gaistos».
5. E-an «Jangoicoac».
6. E-an «becatuac».
7. Hemen «guiciequin», baina 9 bat hitz beherago «guciequin».
8. E-an «cigatic».
9. E-an «esazen».
10. E-an «serbo». Latinezko hitzok zuzendu ditugu: «*iluminat*» 1, 2, 2; «*pennam*» 1, 3, 2; «*precedentis*» 1, 3, 2.
11. Bazterrean: *Psal. 26 c. n. 9*.
12. E-an «enezat».
13. E-an «dago».

zea. «*Abijt Jesus*» bada Jangoicoa ¹⁴ apartazen bada guretic cer eguiñendute gure arimac? nora joanendire? norc izanendu misericordia guretas Jangoicoac vztenbadigu? cerda bada eguitea becatu mortale bat, baicic señaile fixoa eztagola Jangoicoa zeurequin? cer da costumbre gaisto daucazun ori [2] eguitemo luxuriasco becatu ichusi oiec, baicican joandela Jangoicoa zure arimatic, eta sartudela Diabrua ¹⁵? cerda costumbre gaisto ori murmurazeco proximoaren contra baicican Jangoicoac vziduela zure arima? «*Abijt Jesus*»

Cer eguiñendu guizonac oianin artean sarzenbada iguzquia, eta gueldizenbada arguiric bague? eroricoda milla aldis, min artucodu, eta guero ere eroricoda otsoen escuetan edo, azcazaletan, ceñec quenducodiote vicia. Cer eguinen gure arimac ¹⁶ Jangoico bague cein baita ¹⁷ gure arimaren arguia eta vicia? certan paratucoda? orgatic S[a]n Juanec lembisico gauza esanzuena ze Jangoicoa zela argui eguiascoa, eta arimaren iguzquia «*Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*» arguionequin gauza guciac ongui atracodire; gure obra guciac onac hisanendire; baña arguiatu galzen badugu gauza guciac gaizqui atracodire, eta gure obraguciac macurrac hisanendire. Jangoicoac verac eracustendigu au «*Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris*» ¹⁸ ni ¹⁹ naiz zeruco, eta lureco arguia: arimaren eta gorpuzaren iguzquia, seguisenditatenac ongui eguinen dituste gauzaguciac ²⁰ eta joanendire zerura.

Baña galzendutenac argui soberanuau cer eguin beardute? eta nola atracodire aien gauzac illumbetan. icusagun nola: ala nola iguzquiac arguizendu mundugucia, onla Jangoicoac arguizenditu arimac. oraibada. faltazendenean ²¹ iguzquia; acabazenda gure vicia; obrac cesazendire; faltazendenean iguzquia aumentazendire illuntasunac, ignorancia, eta veldurtasuna ²² eguitenda aundiagoa, eta peligroac dire aundiagoac. au verau guertazenda gure arimeequin faltazendenean iguzqui soberano vra ²³ cein baita gure Jaun soberanoa gure becatuequin. gure arima argui soberanoaubague betidago veldurtasun aundiarequin, gure vorondatea ²⁴ epelcenda, entendamentua ²⁵ vetezanda pensamentu ²⁶ gaistos, veti dago pensazen munduco gauzeetan, eta nola eguinbearditu vere gusto guciac, eta esateco beinguas guizon gucia dabil ereloxu desarautuabezala. eta infernuco eta lureco gaiz guciatara obligazenda; cergatic becatuac quenzendu gure arimeetaic Jangoicoaren gracia, eta sarzenda Diabrua ²⁷. Zer hisanenda erria Justiciaric bague? izanen ezta herria baicican lapurren ²⁸ echea. bada orla gueldizenda gure arima

14. E-an «Jangoicoac».

15. E-an «Diabruac».

16. E-an «arima».

17. E-an *cein* (sic -ñ) baita errepikaturik.

18. Bazterrean: *Joan. 8. nu. 12.*

19. E-an «nic».

20. E-an «-gucia», plural marka gabe.

21. E-an «-duenean» hemen eta 8 bat hitz beherago, baina «-denean» beste 18 bat hitz beheitiago.

22. E-an «veldurtasunac».

23. E-an *arc*.

24. E-an «vorondateac».

25. E-an «entendamentuac».

26. E-an «pensamentus».

27. E-an «Diabruac».

28. E-an «lapurren», *lapur* lerro amaian dagoela.

argui soberanu aubague, ezta Jangoicoaren echea baicican diabruarena. auda Jauna desdicha gucietatic aundiena. «*Abijt Jesus*» [3] A Jaunac eta ceñ ²⁹ guti estimazenditugun Jangoicoaren favorioac, bada Jangoicoac vere ontasun infinitoengatic ematendigu aimberze dembora eguiteco gure beccatuen penitencia, eta guc entendamenturic bague galzendugu dembora au eta eguitenditugu ³⁰ ainberze beccatu zeñequin galzendugu Jangoicoaren gracia? cer eguitenduzu mutil gastea ibilzen aizenean ³¹ pensamentu gaisto oiequin castidadearen contra? cer atrazenduzu tocamentu desonestuoiequi? cer irabas-tenduzu joatenaizenean onlaco emacume gaistoen gana luxuriasco becatuac eguiteco aiequin? cer eguinbearduzu: galzenduzu argui miragarri vra zure vecatuequin; gueldizenda zure arima illumbetan; sarzenda Diabrua ³² zure ariman, eta Diabruarequin cer eguin bearduzu baicican beccatuac. ceñequin vsyazendu andic Jangoicoa. «*Abijt Jesus*» eta gusto gaistobatengatic, nai duzu galdu Jangoicoaren gracia? naiduzu sardezaiela Diabrua ³³ zure ariman eta botatu andic gure Jaun soberanoa? gusto gaisto bereala pasazendenbaten-gatic naiduzu galdu zure arima gaisio betiraco, eta botatu infernuco sugarretara? a ceñguti considerazendugun gure arimac ³⁴ gueiago baliaduela mundu guciac baño.

Baña guazen alzinago eta icusico dugu Jangoicoaren ausencia dela castigo gucietatic aundiena «*Abijt Jesus*» essandudan ³⁵ gucia da arimabat Jangoicobague eta oraño eztutessan ³⁶ gucia, cergatic badago oraño cer essan; baño solo essanendut Moysezeri guertatucizaiona ³⁷, vere jendearequin. Cegolaric bada Moysses oianean ³⁸ minzazen Jangoicoarequin errecebizeco leguea vere jendearenzat: erritarrac eguinzuten ceaguigurteco, edo idolatriasco becatubat, cergatic eguinzuten vrrezco ³⁹ Jangoicobat eta vrrezco Jangoico oni adoratucioate Jangoicoaren vorondatearen contra eta aguinduzizqiofe ofrendac eta sacrificioac, eta otsaundiequin eroac bezala essatenzute evec dire gure Jangoicoac ceñec librazendigute gaiz gucietatic. Cer gueiago esanen luque erobatec? infernuguciac ⁴⁰ pensatuco luque aimberze? O guizonen ingratitueda! o entendamentuaren illuntasuna! Cer eguiñen eztu, edo cer esanen eztu, atrevizendenac Jangoicoarequin? Ucatucodu Jangoicoari, guti da ori cergatic vecatu mortale batequi, esaten ezpadu ere, eguitendu: eta orla ezta aguiiz Jangoicoac ⁴¹ gastigadezala vecataria verze becatuequin, cergatic ori da mere-xizenduen castigoa eta vzidezala veren escutic. «*Abijt Jesus*»

Icusagun bada cer eguinzuen Moysesec guizon evequin: Eguines gueros ydolatriasco vecatu vra aiñ ichusia; Jauchize [4] Moyses ⁴² menditic. eta ain

29. E-an «ciñ».

30. E-an «-ditugun».

31. E-an «aizenean», eta beherago «aizenean».

32. E-an «Diabruac».

33. E-an «Diabruac».

34. E-an «arima».

35. E-an «-dudun».

36. E-an «eztuessan».

37. E-an *zaiona*.

38. E-an lehenbizi «oianin».

39. *vrrezco* eta *Jangoicobat* artean (*cecorrabat*): hola parentesian dago E-an.

40. E-an «-gucia».

41. E-an «Jangoicoc».

42. E-an «Moysesec».

fite nola icusizuen Jangoico berri vra: nori gende guciac ⁴³ emancion bedecacioa eta eguinzizquion ⁴⁴ ofrendac. bereala manatiocien autsac eguindezatela ⁴⁵ artatic, eta autsaiec emancizquiete edateco vrarequin. Cer naidu adiarastu onlaco eguindearequin? cer? jende arrec ⁴⁶ eguinzue heregiasco vecatu aundia eta icusizuenean Moises sanduac, esanciote gucieri nai ducie idoloa, naiducie Jangoico berria, bada arzacie eta edanzacie, eta sarzacie zeuren errayetan; cergatic beccatuau gaztigatu bearda berze becatuarequin. onlaco gaizquitasunac, gaztigatubeardire, verze gaizquitasuneequin. eta orla naibaditucie Jangoico berriac edanzazie, parazazie viozetan eta eguinzacie naiditucienac; eta vziciote aitaricbage.

Modu ontan bada gaztigazendu Jangoicoac becataria becatu mortalebat eguitenduenean: eta orla eguitenduenac becatumortalebat castidadearen contra, vereala izanenditiu vere gogoan verze pensamentu gaisto bazuec castidadearen contra, eta nola guc eguin eztezaquegun gauzabat ongui Jangoicoac lagunzen ezpadigu, berala becatu aguiz eguiten ditugu ⁴⁷. cergatic ori da Jangoicoaren castigoa gure beccatuengatic. eta orla Theologo guciec essaten digute beccatubac dela verze beccatuen caztigoa «*Sequens peccatum esse penam praecedentis*»

Cer eguitenduzu bada emacume desonestua eguiten duzunean beccatu mortalebat castidadearen contra? eztuzu iminzen zure vorondatea, zure vioza, eta zure gogo gusto gaisto oietan? eztuzu estimazen gueiago arzenduzun gustoa, ezi ez Jangoicoa? cerda oribada baicican despreciatu Jangoicoa eta estimatu munduco deleiteac? eztaquizu becatu mortalarequin despreciazenduzula Jangoicoa, eta arzenduzula ⁴⁸ Jangoicoarengatic zure gusto gaistoa? bai Jauna nola bada eguitendituzu ⁴⁹ aimberze beccatu gure Jaun soberanoaren contra? nola parazendituzu zure vorondatea zure vioza, eta zure gogo gucia munduco gauzeetan? nola ⁵⁰ quenzen dizquiozu gauza evec gure Jaun soberanoari? nola galzenduzu zure arima probechuric bague vecatu ichusi oiequin?

Nic esanendut orai: lembisico vecatu mortalarequin galdu baizue Jangoicoaren gracia, sartuze Diabrua ⁵¹ vere viozin, eta Jangoicoa ⁵² joanze andic «*Abijt Jesus*» bada arimabatec ⁵³ Jangoicoabague, eta viozin diabruarequin zer eguiñendu baizic, becatuac, arima sandubatec ⁵⁴ asco eguiñendu quenzenbaditu Diabruaren tentacioac. [5] nola quenduco ditu onlaco tentacioac diabruarequin dagonac? onlacoec ⁵⁵ tentacio gucietan eroricodire, eta lecugucietan eginendituste vecatuac Jangoicoaren contra cergatic ori da Jan-

43. E-an «gucia».

44. Lehenbizi «eguinzquicion».

45. Espero dena «-cezazquitela» edo da, batuan zitzatela.

46. E-an *vra*.

47. E-an «ditugun».

48. E-an «dulzula».

49. E-an «-dituzun», beherago «-dituzun» berriz ere eta beherago «dizquiozun», baina 7 bat berba beheitiago «-duzu».

50. E-an *nola* errepikaturik.

51. E-an «Diabruac».

52. E-an «Jangoicoac».

53. E-an «arimabat».

54. E-an «sandubat».

55. Espero dena «onelacoac» da.

goicoaren castigoa, eta orla castigazendu beccatu mortalebat, verze becatu mortale batequin. Eabada Jaunac oraño badugu dembora izulceco gure vioza gure Jaunarengana; gure Jaun soberanoac ⁵⁶ dauzqui besoac ⁵⁷ zabalac ⁵⁸ errecebizeco ⁵⁹ becatari guciac ⁶⁰, baña eguinbeardugu gure aldetic eguinala salbazeco gure arima gaisoa, eguin bearditugu gauza guciac ongui, eta ez juntatu lagun gaistoequin, cergatic avec gaistoagoac dire diabru guciac baño. eta acabazendut exemplu onequin.

Erribatean emacumebatec eguitencitiuen aguiz becatu castidadearen contra mutilbatequin norequin ezcondu naizue: baña mutil vra ⁶¹ ezconduze verze emacumearequin, cumplitusgueros vere gozandeac lembisicoarequin (orai ere aguiz aldis guertazenda au verau) baña lembisico emacumeac arquitezucion carrican guizon oni combidaducion ⁶² passazera arrasaldebat campoco echebatin. guizonac emancion itza juateco, eta bien artean señalatzute arrasaldea eta lecu. arrasalde ontan bada juntatu zire bioc eta joanzire echeartara; an pasatuzire ⁶³ arrasalde gucia alegria aundiarequin. eta guero emacumeac esancio guizon oni. badaquizu aguiz aldis eguinditugula aragisco beccatuac, eta orla oraiere cumplitubeardugu gure gustua, atoz enequin guazera; guizona ⁶⁴ joan ze arrequin vere gusto gaisto cumplizera, eta zegolaric emacumearequin, emacumeac coleras veteric cergatic ezcondubaize berzearequin, sartucio guizon oni sabeletic canibeta bat, eta ilzuen vecatu artan verean.

Gero emacumea ⁶⁵ joanze vere echera sosegu aundiarequin: baña guizonen echetic, nola ez zen aguri, joanzire emacume onen echera galde eguitera non zeron guizon vra, eta emacumeac esancio ⁶⁶ onlaco echean zegola. juanzire arara eta arquiteziote guazen zegola, eta illic zegola. bereala arrapacucioe emacumeari, eta galdetucioe, norc ilzuen guizon vra. eta emacumeac atrevencia aundiarequin esancio ⁶⁷. neronec ildut cergatic emanegueros itza ezconzeco enequin, ezconduda berzearequin. baña provecho on daiola [6] cergatic infernuco sugarretandago. orduan eramancioe garzelera eta atrazaio ⁶⁸ sentencia vicia galzeco vrcabeen. Confesoreac esancio, Andrea ilzea necesario da, eta onla obrena hizanen da confesacea vecatu guciac, cergatic confesio onarequin barcazenzaizquigu gure becatu guciac. Andreiac ⁶⁹ esancio confesoreari Jauna ⁷⁰ debalde elduda, cergatic ni ⁷¹ confesatubague illen naiz. cergatic bada? cergatic guizon gaizto vra ⁷² ene vstes infernuco sugarre-

56. E-an «soberanoa».
57. E-an «becoac».
58. «zabalic» espero da.
59. E-an «erecebizeco».
60. E-an «-gucia».
61. E-an «mutilarrec».
62. Hola eta ez «combidatu».
63. «pasatuzute» edo espero da.
64. E-an «guizonac».
65. E-an «emacumeac».
66. «zien» espero da.
67. «-cie» espero da.
68. «-cizaio» espero da.
69. Ez «andreac».
70. E-an «Jaun».
71. E-an «nic».
72. E-an *arrec*.

tan dago: baña neronec icusibiardut nola dagon lecu artan, orrequin sosega-tuconai. eta orla confesatu bague ilbeardut joateco infernuco sugarretara arren icustera.

Adituducie orlacoric? non arquitucoda onlaco erotasuna? A Jaunac. Jangoicoac vztenbadigu veren⁷³ escutic au eta gueiago eguiñendugu. gua-zenbada⁷⁴ gucioc gure Jaun soberanoarengana eta esandiozagun humiltasu-narequin. O ene redemptorea badaquit⁷⁵ ene becatuac, eta ene gaizquitasu-nac aundiac direla, ceñequin apartatunaiz zeuren amistanzatic; eta conside-razendut meregizen⁷⁶ ditiudala infernuco tormentuguciac, eta evec ere guti-direla castigazeco ene vecatuac merexizendituen bezala. cergatic eroabezala eguitea gatic ene gusto gaistoac ofenditudut aimberze aldis zure ontasun infinitoa. eta entendamenturic bague paratudut ene⁷⁷ vorondatea, ene vioza, eta enarima gucia munduco gauzeetan eta apartatunaiz zure aldetic. O nere Jesus maitea, zer izanenda nitas zuc vztenbadidazu? nora joanenda ene arima gaisoa? norc quenducodizquida ene araguiaren inclinacio gaisto evec? a nere Jauna solo gogoan iduqui cembat aldis votatududan⁷⁸ ene viozetic verorren ontasun infinitoa ene gusto gaistoengatic, icarazenda ene vioza; eta ematen-dida izerdiaundibatec⁷⁹.

O ene viozeco prenda maitagarria! nola vzidut ene vioceco⁸⁰ vicia? nola galdudut ene arimaren contentua. S[a]n Pedro Apostoloac zure veguirazea-requin; bereala eguinzuen vere vecatuen penitencia eguiascobat. bada begui soberanu oyec eztute orai podorea eguiteco enequin orbat? Galdudute vere virtutea? eztire miragarriac len bezala? bai. certan otedagobada? o nere Jaun soberanoa ene viozean dago, cergatic munduco gauzeequi epelduda, eta gogortuda arria bezala eabada Jauna izulizazquidazu⁸¹ enegana zure vegui misericordiasco oiec, verachazeco ene vioza S[a]n Pedrorena bezala, negar eguiteco enebecatuegatic, eta considerazeco ene vici gucian cembat aldis paratu dudan⁸² verorren ontasun infinitoa gruzean enebecatuequin; emen dauzquizu ene memoria, entendamentua, eta vorondatea, verorrenzat dire eta orla escazendiot humiltasun aundiarequi ezcaizazula vzi vecatuetan eror-zer; eta zure graciarequin proponizendiot lenago padezitu munduco des-hondra⁸³ guciac ezi ez becatubat eguin. misericordia Jauna, &. ad quam nos &.

73. «vere» espero da.

74. E-an «juazen».

75. E-an «badaquit».

76. E-an 11 bat hitz beherago «merexizen».

77. E-an «vene».

78. E-an «-dut».

79. E-an «-ba» (sic, amaierako -t gabe).

80. E-an «vioceco», zedillarekin.

81. Lehenbizi «zazquizu» idatzi du.

82. E-an «dut».

83. E-an «desodra».

307

Angaitz... orcamancio te
 gaur... mcabea. Confe
 gona... buena hiza non
 da conf... on a reguin baxca
 xon... Andeiai esancio conforo
 xian... confesatubaque itlen,
 naix... anrec ene vito m
 fornico... ac icuribiar dut nola
 dagon... uconair, eta oila confesatu
 baque... nico supaxetara arren icuste
 ta... on laconic? non arquitecto da on laco exstatura?
 equinendugu. Juarenbada quicō qure Jaun soberano daren-
 gana eta esandiozagun humiltatuna reguin. Oñe redempto
 rea bada gut ene becatuas, eta ene gairquitaxunac mundia dize
 la, conequin apartatunair, zeuxen amistanzatic; eta consi
 dexarondut mēregizen ditiudala infor nico tormentu gucia, eta
 erex ere gutidirela castigazeco ene vecatuac mēregizen ditiuen
 bezala. Cengatic exsabrata equitea gatic ene gusto gaitoac =
 ofondit dūt aimborze aldio oxzure ontarun infinita. eta on
 tendamentuac baque, paratutut vene vorondakea, ene viora, eta
 enaxima gucia munduco gauzeetan eta apartatunair, zure abe
 tic. Oñe Jexu maitea, xer izanenda nitas xue vtenbadiarui
 noxa joanonda ene anima gaitoac? noxe quenducodiz quida ene
 araguiaren inclinacio gaitoac erex? añe Jauna solo gogoañ
 idugu combat aldio votatutut ene vioratic voroxen ontarun
 infinita ene gusto gaitoacengatic, icaxazenda ene viora; eta em
 atondida izexdiaundiba. Oñe vioraco prenda maitagaxia! nola
 vridut ene vioraco vicia? nola galdutut ene anima xen conten
 tua. Sⁿ Pedro Apostoloac xure veguixazcaxeguin; bezala equi
 naxen vax vecatuen penitencia equia cobat. bada begu...
 oñe extute orai podorea equiteco enequin orbat? Saludate vax
 virtutea? vrtire mixagaka ac lenbezala? bai. conton oñe gogoda?
 oñe Jaun soberano ene viorcan dago, cengatic munduco qu
 zeequi epelduda, eta gogox tuda axda bezala. Teabara Jauna
 izulizarquizu enegana xure vegu mixicordiarco oñe, vax
 chazeco ene viora Sⁿ Pedro xena bezala, negar equiteco ene becatu
 engatic, eta considerazeco ene vici gucia combatatōi paratu
 dūt voroxen ontarun infinita quzean enebecatuzqueni. onen
 dauzquizu ene memoria, entenda mentua, eta vorondakea, vax
 oxzenzat dize eta oila escaxendiot humiltatunaundia xegui
 excaizazula vri vecatuetan exoxera; eta xure praxia reguin,
 proponizen dūt lenago paderitu munduco deshodra quiaac vax
 exbecatubat equin. mixicordia Jauna, Sⁿ abga noñ

2. TESTUA

†

Quis¹ ex vobis arguet me de peccato. Joann. c. 8.

1. Añ aundia² da becatuaren torpeza, eta ichustasuna, ezi atrazendu Jangoicoa, vere pausutic, onen castigazeco, eta idurizenda eztaucala Jangoicoac misericordia barcazeco becatariari: eta ainberze aborrezizendu³ becatua, ezi becatuaren iduria ere eztu icusi nai: orgatic bada essatendu «*quis ex vobis⁴ arguet me de peccato*» norc villatucodu, edo arquitucodu becatu bat ene conciençian? S[a]n Pablo Apostoloac esaten digu: badaquicie cergatic artuzuen Christo⁵ gure Redemptoreac, gure gorpuza, eta gure naturaleza? orai esanen dut. artuzuen⁶ bada (esaten du S[a]n Pabloc) adiarasteco edo significaceco, ceñ aundia⁷ den Jangoicoaren aborrezimentua⁸ becatuaren gañan⁹: eta au eracustendigu vere semearen castigoan: cergatic bada Jesu Christo gure redemptorea zen becatariaren iduria, naizue vere Aita Eternoac ilzedien gruzean, cergatic ala nola amorioac onesitendu amazenduenari, ala aborrezimentuac, gaizqui eguitendio aborrezizenduenari «*Revelatur enim ira Dei de Caelo super omnem impietatem, et injustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in justitia detinent*¹⁰».

2. San Pabloc eracustendigu au, emen pasazendenarequi: icustenducie aniz aldis nola gauas parazenden Cerua illunduric ortots¹¹ aundiequi: eguitendu orduan chimista aundi bat, eta bereala asizendire ortotsac, eta erorzendire arraioac, arria, eta vra; orla bada Jesu Christo gure Redemptorea etorri baño len mundu ontara zegon mundu gucia ilunduric: eta artuzuean gure naturaleza, eguinzue Ceruac chimista aundibat ceñequi icustendugun ceñ aundia den Jangoicoaren ira becatuaren contra: bereala asizire sanduguciac¹² predicazen becatariari, «*Paenitentiam agite*» Etorze bada Christo gure erredemptorea¹³ mundu ontara, ainbat sufriзера, eta au becuric bague, nola bada gaude gu eguin bague gure becatuen penitencia? nola daucagu vioza gogorraro arria baño: icustenbadugu gure Redemptorea gruze batean? eguin bague becuric sufrituzue gruzea; eta guc eguic ere ainberze egotengara sosegu ain aundiarequi?

3. Icusagun bada claroquiro nola Jangoicoac castigatuzuen becataria-

1. Hau bera dago estalkian, eta gaineko gurutzea.
2. E-an «aunda».
3. E-an «aborezizen-», eta lehenbizi «aborizen-» ipini du. Paragrafo amaian eta 2, 3, 3 «aborrezizen», eta lehenbizi «aborrizen».
4. E-an «bobis» dago. Latinezkoetan beste okerrok zuzendu ditugu: «peccato» 2, 1, 1; «injusticiam» 2, 1, 1; «dei» 2, 1, 1; «justicia» 2, 1, 1; «Penitentiam» 2, 1, 2; «aguite» 2, 1, 2; «serbus» 2, 2, 2; crucifixentes» 2, 5, 1.
5. E-an Xpto, baina «Jesuchristo» 2, 3, 1 eta 2, 5, 3.
6. Gero erantsia bukaerako -n.
7. E-an «aundia».
8. Lehenbizi «aborrimentua». Berdin 2, 2, 3 eta 2, 3, 1. Ik. 3. oharra.
9. Ez «gañin» edo «gañean», baizik «gañan».
10. Bazterrean: *Rom. 1. v. nu. 18*.
11. Lehenbizi «ostost», eta 10 bat hitz beherago «ostotsac» zegoela lehenbizi ematen du.
12. Lehenbizi «-guciec».
13. Lehenbizi «redemptorea», gero «eredemptorea».

ren iduria: Aita batec icusi baleza, vere semea, ceñ maitazenduen aniz, zegola garzelean, eta seme onequi batio vere mutilbat ainberze burriñasco cateequi. [2] jan eta edan bague, eta even guazea dela lurra: daudelaric modu ontan juan baledi garzclera guizon au atrazera andic vere semea maitea; edo mutila; eta semeac ainfite nola icustenduen vere aita, asizenda oijs; Aita icusbez nola nagon lecu ontan burriñasco catearequi jan eta edan bague iduquizazu misericordia nitas ¹⁴; eta atranazazu lecu ontatic; verzela ilzen naiz: au vera au esatendio mutilac: Jauna badaquit ene mereximentuac eztirela aijn onac; nola orren semearenac, baña alaere escazendiot ene libertadea: verzela ilenaiz: eta aizen dituelaric guizon onec, vere semearen, eta vere mutillaren ¹⁵ ojuac, gogaberaturic mutillas atrazendu au garzeletic eta vzten-du vere semea grilloequi: Zer egitendu guizon onec! ezta lenago semea ezi mutilla? eztu amazen aniz guizon onec vere semea? bai. baña alare atrazendu garzeletic mutilla, eta gueiago naidu ildaien vere semea ezi mutilla.

4. Au berau pasazen da gurequi, eta Christo gure erredemptorearequi ¹⁶. Jangoicoa da Jesuchristoren aita, eta gu gara arren esclaboac ¹⁷ san Pabloc esatenduen bezala «*servus Jesuchristi*» guizonac dauzqui verequi munduco miseragiuciac, baña gucietatic aundienada, izatea becataria. Jangoicoaren semeac padezitubiardu ainberze, ezi solo pensazeas parazenda izerditan: eta dagolaric peligro ontan ¹⁸ gure Redemptorea exclamazendu «*Pater si possibile est transeat a me calix iste*» ene Aita ¹⁹ icusbez cembat padecitu biardudan, ezi solo pensazeas ematendida izerdi odolesco batec ²⁰: ematendu oiubat guizonac edo esclavoac: Jauna icusbeza ene miseria, eta desdicha, izanbez misericordia nitas ²¹: eta Jangoicoac vereala erremediazendu guizona eta vztendu vere seme maitea erremedioric bague: zer egitenduzu Jauna? cer eguinbiardu, erremediazendu gure naturaleza, eta vztendu ilzera gruze batean vere semea. ceñ aundia izanenda vecatuaren malicia, eta Jangoicoaren amorioa guizonendaco! iminzue Jangoicoac pisuaren aldebatean vere semea. vere ²² mereximentu infinitoequi; eta verze aldean iminizue ²³ guizona vere miseria eta ingratitudeequi: eta gorazenda gruzebatean Jangoicoaren semea, eta guizonac nola pisazen duen baitu ²⁴ gueiago gueldizenda lurrean; eta gure Redentorearen gruzearequi garvizendire guizonen viozac becatuetatic.

5. Baña guizonec, alare eztute eguiten casoric, baicican entendamenturic bague eguitentuste vere gusto gaistoac, eta Jangoicoaren ofensac: baña Jangoicoac naizue eracusi ceñ aundia den becatuaren aborrezimentua, bada lenago esanuen bezala eztu icusi nai [3] becatariaren iduria. izuligaizen berris gure Redemptorearengana, eta icusicodugu claroqui: Jangoicoac naizue eracusi gueiago becatuaren aborrezimentua: eta cergatic vere semea zen

14. Lehenbizi «nizaz».

15. E-an «mutillarren».

16. Ik. 13 oharra.

17. Lehenbizi «esclaboa (sic -a) edo lotequia».

18. E-an *onta*, -n gabe.

19. Lehenbizi *Aita enea*.

20. E-an *bat*, bukaerako -ec gabe.

21. Lehenbizi *enetas*.

22. Lehenbizi *arren*.

23. Lehenbizi «imin, gero «imini» bihurtua. Aldatu gabe «imin» 12 bat hitz gorago.

24. Lerro artean erantsia *baitu*, *duen* ezabatu gabe.

iduritua vecatariari, bereala manatucioe Jangoicoac parazezatela gruzean. Herri ontan guizon bat asarrazenbada verze guizon batequi, gueien eguiten-duena da, icusten barinbada ²⁵ verze guizon arren etsaia iduriduen ²⁶ bat, eta au solo campotic, cergatic varrenean verze gauzaric da. verze humore, eta verze condicioric gastazenduena, guizongoni gucien gueien ²⁷ esango lioque-na da, cergatic iduriduzun ene etsaia ez zaitut icusi nai zuaz emendic: baña Jangoicoac gueiagoe eguitendu au baño vere semearequi: Jesuchristo gure Jaunac campotic iduridu veccataria «*In similitudinem carnis peccati*» baña barrenean ezta becataria, baicican sandua eta choil sandua: eta alaere esaten-du Jangoicoac, ilzazie: Hà Jauna, ezta becataria; baicican becatari iduri duena ²⁸: Aasquo da ori, quenzazie ene veguietatic: Jauna zure semea da: alaere esta importacen deus, ilbiardu ²⁹ gruzebatean.

6. Icusiducie orlacoric? eztezaquela veguiz icusi vecatua! eta au eguitenbadu vere semearequi, cer eguindu vecatari verarequi? eta alare egonbiardute ³⁰ guizonen viozac ain gogorr? alare eguindute ainberze becatu Jangoicoaren contra: ezi lecu gucietan, ala echean, nola campoan, ala egunas nola gauas, nescacharequi, verequi bacarric, veguiequi, gorpuzarequi, escuequi, eta esateco beinguas daucatenen ocasea edatendute vecatua vrabezala? verzela esanzacie: Cerda icustea Mutil edo nescacha bat vere gogo desonestuarequi? icusicoducie nola ezten arrendaco gauza ain deseaturic ³¹ nola lenbaño len eguitea; cer ansia eta deseioequi naidu: eta vere desdicha iminzen bada arren escuetan vereala eguitenda zaldi bridabaguea bezala. Ha miserableac! eta cein guti considerazen duten becatuaren malicia! Bada Jangoicoac, gruzean parazenbadu vere semea, cergatic zeucan becatariaren iduria: cer eguindu orlaco becatariequi? considerazacie au diligencia eta cuidadorequi: naibaducie vzi vizi gaisto ori, eta salbatu zeuren arimac.

7. Baña guazen alzinago, eta icusicodugu obequi: nola aborrezizen-duen Jangoicoac becatuaren iduria. Saulec choil aborrezituzue David: eta aldibates naizuelaric il David ³²: bialduzitue soldadobazuec, Daviden arrapazera, ecarzeco Saulen alzinera ³³: baña Michol Saulen andreiac, ceñec estimazenzuen, aniz David: eguinzue Daviden figura bat eta iminicio guazebatean figuraau. eta David vialduzue verze ataribatetic: guero jaiquizenen ³⁴ Saul guazetic, vereala ³⁵ galdeeguin zio vere andreari non zegon David, andreac [4] essancio guazean zegola: eta coleraturic juanze ³⁶ guazera David ³⁷ ilzera: baña ainfite nola icusizuen ez zegola guazean David baicican arren ³⁸ figura

25. E-an «-da» bide dago. Lehenbizi «ikustenbadu» ipini du, gero aldatu.
26. E-an «-duena» ematen du dagoela, amaierako -a ezabaturik ez badago.
27. Lehenbizi «gueiena».
28. Lehenbizi «becatariari iduritua».
29. Lehenbizi «ilbiarda».
30. Lehenbizi «egonbiardire guizonen viozac ain gogorrac?»
31. Lehenbizi *gogotic naitua*.
32. E-an «david». Berdin 2, 4, 1.
33. Lehenbizi «-alzin».
34. Lehenbizi «chaiqui».
35. Lehenbizi «berala».
36. E-an «juanzue».
37. E-an «Divid».
38. Lehenbizi *vere*.

edo iduria, izanic ere Saulen etsairic ³⁹ aundiena ez zio eguin deus Daviden figurari: izanenlizaque Saulen odio eta aborrezimenturic aundiena, eman balezo puñalarequi Daviden figurari. Auze Jangoicoaren odia vecatuaren contra Ha amavirguina gloriosa cer industria zen zurea ⁴⁰: zure sabelean formatu ze odol garbiortatic gopuz chiqui bat ceñ baita becatariaren figura; salbazeco vecatari eguiascoari: eramatendite Jangoicoari. eta Jangoicoac esatendu, zaticazacie bereala: Jauna ezta baicican becatariaren irudia ⁴¹: esta importazen: Jauna figura gonon varrenean dago zure seme santissimoa. alare ilbiarda: Jauna: gure redemptorearen amac ⁴² suspiro eta negarrequi ⁴³ ve-guietan escazen dio vizia vere semearena. eta esatendio Jangoicoac erremedioric bague ilbiarda.

8. A Jaunac! au eguitenbadu vecatariaren iduria edo figurarequi: cer eguiñendu vecatari eguiascoarequi? castigo aín aundia eguiten badu vere seme santissimoarequi, dituelaric ainberze lagun vere favorean ⁴⁴; cer eguiñendu Jangoicoac juicioco egunean vecatariarequi, vacarric, eta lagunzaleric bague? orduan esanenduzu, zer eguinzire ene lagun gaistoaiecer cenequi ainberze aldis ofenditunuen Jangoicoa? nora juandire? emen egon biardut bacarric? ainfite acabatudire munduco contentuac? eta orai juanbiardut bacarric eta solo eramanbiarditut ene obra onac ⁴⁵ edo gaistoac Jangoicoaren ⁴⁶ juiciora? bada Jangoicoac eguinbadu castigo, aín aundia, vecatariaren figurarequi, cer eguiñendu enequi eguin baitut ainberze becatu?

9. S[a]n Pabloc essatendu Abelen odolac ematen dituela oiu aundiac Cainen contra: baña Cainen beccatuac ematenzue oiu arren contra, cergatic ilzue vere Anaia campoo: «*Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra*» ⁴⁷ esatendu Jangoicoac. modu ontan bada emanenditu oiu aundiac Jesuchristo gure erredemptorearen ⁴⁸ odolac, gure remediorengatic ichururic gruzean: eta obequi, ezi Abelen odola. cer gauza aín contrarioa da Pablo divinoa: orai esanendut: becatu mortale bat da ain ichusia eta ain gaistoa ezi verac gorazendu oiua ceruraño: orla eguinbiardute guizonec; eta Jangoicoac sufritu-biarditu ciquinqueria evec? vecatariaren contra vialduzue Jangoicoac aniz miseria eta castigo ⁴⁹. cergatic vecatuequi parazen dituste veren arimac sucaldeco oial ziquinbat bezala, eta vere vorondate gaistoarequi, parazendute verris Jesuchristo gure eRedemptorea ⁵⁰ gruzean S[a]n Pabloc [5] esatenduen bezala «*iterum crucifigentes*» erremediazeco bada guizonen miseria guciac: Aita Eternoac bialduzue munduontara Jesuchristo vere semea: eta artuzue gure gorpuza edo gure naturaleza, eta esancio vere aita eternoari. emen

39. E-an «etsaic».

40. Lehenbizi «zeurea».

41. Lehenbizi *figura*, gero gaineen, lerro artean, *iduria* ipini du, *figura* ezabatu gabe.

42. E-an «ama».

43. E-an «negarequi».

44. Lehenbizi «favorioan».

45. E-an «ona».

46. *Jangoicoaren* eta *juiciora* artean *alzina* dago ezabaturik.

47. Bazterrean: *Hebr. cap. 12*.

48. Ik. 13 oharra.

49. Lehenbizi «gastigoac».

50. Lehenbizi «Redemptorea», eta gero *e-* erantsi. Ik. 13. oharra.

daucazu ene persona, bialzaquizu ⁵¹ munduco gaizguciac, eta nic sufrituco-ditut gustorequi il artaraño gruzean: baña aitubiardituzu ene oiuiac, cergatic ⁵² naizen zure semea.

10. Considerazacie Jaunac ceiñ oiui aña aundia ematenduen becatuac, ezta contentazen aizearequi Ceruan baicican jausi ⁵³ arastendu mundu ontara Aita eternoaren semea, gure naturalezaren arzeria, eta esta gueldizen iminiartaraño gruzebatean, eta andic Jesuchristo gure erredemptoreac ⁵⁴ eguincio bere Aita eternoari oiui aundibat, essaten ziola Aita barcazazuquizu guizonen becatuguciac, cergatic eztaquite cer eguitenduten. «*Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*» Nausibatec baleuca garzelean vere mutilla, ilzeco sentenciarequi, eta erremedioric bague ilbiarduela desonrra ⁵⁵ aundiarequi; casuontan juatenda Nausia onen icustera: eta dagolaric onequi, esatendio vere mutilari, quenzazuquizu zure soñecoac eta arazuquizu ⁵⁶ enec, ni gueldituconaz lecuontan eta zu zuaz emendic. badaquit ilbiardudala desonrra aundiarequi baña ezta importazen, nic sufrituco ditut desonrra guciac gusto aundiarequi. eta arzendituelaric mutil onec vere nausiaren soñecoac, juatenda garzeletic mutil au, eta uztendu nausia vere lecuon: guero atrazendutean garzeletic quenzeco vicia, vrcabean ⁵⁷ cembat negarrequi lagun eguinenlioque mutilarrec? nola egonen lizaque vere vici gucian ematen oiui aundiatic, nausiatic onengatic eguinzuena? bada gueldituzte onen lecuon garzelean eta guero ilze onen gatic vrcabean.

11. Eta mutil au juan baze verdugoagana, eta arrequi batean, quendu bazio vicia, vere nausiari, eguines gueros ainberze mutil onengatic, cer meresico ⁵⁸ luque? Ha Jaunac! au veraau da sucedicenzaiguna gucier, gucioc gueunden ⁵⁹ condenaturic ilzera: echidetea, ze, erioza; librazea ze, imposible; eta Jesuchristo gure Jauna Aita eternoaren semea, sartuze gure garzelean trucatuzitue gurequi soñecoac: gueldituzte garzelean gu atrazeco andic: ichurizue vere odol Sandua gure erremedioengatic: Odol sanduonecbada cer oiui emanendu vere Aita eternoari beccatariaren contra? merchede au ain aundia, nola pagatucodugu? cembat sentimentu eta negarrequi lagunendiogu gure Redemptoreari gruzeco videan? [6] eta cer izanenda eguitenbadugu verris vecatu mortale Jaun onen contra? zer izanenda baicican juntatu verdugo edo etsaiequi quenzeco vicia gure Redemptoreari? ingratitute aña aundiatic cer merexidu. correspondencia ⁶⁰ ain gaistoa norequi izatenda? orlaco atrebencia solo barbarobatec izanenluque, ezaumentu aña gaistoa solo erobatec izanenluque.

51. Lehenbizi «-zazu» eta gero «zazuquizu». Berdin egiten du hurrengo paragrafoan, baina espero den «zazuquizu» bi aldiz ageri da bigarren paragrafo honetan.

52. Lehenbizi *guero ere naiz arren semea* idatzi du, gero *cer gatic naizen zure semea*.

53. Lehenbizi *eguitendu jaichi* eta gero *jausi arastendu*.

54. Ik. 13. oharra.

55. Lehenbizi «desondra». Berdin beste bi aldiz paragrafo honetan.

56. Ik. 51. oharra.

57. Lehenbizi «vrcan». Berdin paragrafoaren amaian.

58. Lehenbizi «mereguico (sic -gui-).

59. Lehenbizi bizkaierazko *guengozan*, Larramenditik hartua noski (Ik. *Dicc. Tril. ESTAR 'egon'*).

60. Lehenbizi *erranzuquida* (sic -rr-) *edo correspondencia*, gero lehenengo bi hitzak ezabaturik.

12. Eta au gucia au ala delaric izanbiarduzu vioza gogorra arria bezala? alaric ere egonbiarduzu ain sorra aizeco Jangoicoaren itzac? alaric ere iruquibiarduzu zure arima ozturic burriña bezala? ezta asco icustea cembat sufrutuzuen Jesu Christo gure Redemptoreac gure erremedioengatic, vsteco zure vici gaisto ori? ezta asco considerazea nola Jesuchristo gure Jaunac ichurizuen vere odol sandua gruzean: iriquizeco arimaren beguiac, eta eguitemco munduontan geuren vecatuen penitencia ⁶¹? vzibague, eriozeco orduraco, au eguitea, noiz eztaiquen eguin ongui? O Jesuchristo gure redemptorearen odol soberanoa nola emanendituzu oiu aundiac allegazen direla ceruraño becatariaren contra! considerazacie bada cein gaistoa eta cein ichusia den becatua, aborrezizeco vioz gucis; Jangoicoac eracusten digun bezala, bada castigatuzue ainberze vere semea gure erremediazeco, eta librazeco gure arimac infernutic.

13. Guazen bada gucioc Jesuchristo gure Redemptorearen gana: eta essandezagun negarrequi ⁶² veguietan, O nere Jesus maitea zure misericordia aundiarengatic etorrizara mundu ontara, arzera gure naturaleza eta padecizera, nic padezitubiarnuena ene becatu aundiengatic. O nere Redemptorea nola pagatucodut ⁶³ mercede ⁶⁴ gau aín aundia? confesacendut ene Jauna nola orai artaraño izanaizen choil ingratoa, cergatic entendamenturic bague ofenditudut aniz aldiz zure ontasun infinito. ezauzendut enea dela culpa eta escazendut humildade ⁶⁵ aundiarequi ene vecatuen barcacioa eta proponizendut ⁶⁶ lenago galzea munduco gauza guciac, ezi vecatubat eguitea. Misericordia Jauna eta gracia, cembaita ⁶⁷ gloriaren prenda seguroa. Ad quam nos perducatur qui sine fine vivit et regnat.

61. E-an «peninencia».

62. E-an «negarequi».

63. E-an «-du».

64. Lehenbizi «merxede», gero *c* ipini du *x*-ren gainean, hau ezabatu gabe.

65. Lehenbizi *humiltasuquiro* (sic *-su-*, ez *-sun-*), gero *humildade aundiarequi*.

66. E-an «-du». Ik. 63. oharra.

67. Hola: «*cem-*» eta ez «*cein-*» edo.

3. TESTUA

†

Assumpsit ¹ *Jesus Petrum, et Jacobum et Joannem et transfiguratus est ante eos Math. c. 17*

Transfiguratuze ² Christo gure Jauna Taboresco oianin S[a]n Matheo evangelistac esatenduen bezala egungo evangelioan: eta zeudelaric gusto ³ aundiarequi ycusten, eta considerazen Christo gure redemptorearen churitasun vra, irur discipuloec, cein ⁴ baizire S[a]n Pedro, S[a]n Tiago, eta S[a]n Juan; aguertuzire oian artan Moyses eta Elias minzazen Christo gure Jauna-requi: eta cer esanciote? vereala asizire minzazen cembat padezitu izanbiar-zuen gruzean Christo gure Jaunac «*Loquebantur de excessu quem completurus erat in Jerusalem*» ⁵ Cerda au? Christo gure redemptorearen aurpeguia dagonean ain galanta nola iguzquia; orduan minzazendiote nola egonbiarda ilunduric? eta daudenean vere soñequoac churiac elurrabezala; orduan lutoes minzazendiote? bay. cergatic ezta mundo ⁶ ontan alegria, edo gozo ain andiric ezpaita ⁷ nastecazen tristezarequi. Christoc verac izandu oian artan gozo aundia, baña nastecaturic calbarioaren tristezarequi. egun bada icusico-dugu, nola munduco contentuac, ondasunac eta gozaldi guciac, eriozarequi izulzendire, negarretan, suspiroetan, eta viozaren antsietan.

S[a]n Gregorio Nacianzenoc esatendigu, gure vizi guciac juatendirela vra bezala eta au bera au deklarazendu Spiritu sanduac, cergatic guizoneen vizi guciac dire errecaco vra vezala, cein juatenda gutibana gutibana ematera, edo parazera ichasoaren vrgacietara consideracio aundia eta ederra da au, guazen bada sesegü eta diligenciarequi consideracio ontan baita choil necesarioa gure arimarendaco. badaquite ⁸ nola jaiocenden vgalde bat? badaizacie cuidadorequi.

Menditic atrazenda vr piscabat edo ⁹ iturri chiquibat vr au erorzenda guichibana arrien erditic, eta eguitendu arraitu guchibat, orla etorzenda errira, erritic Juatenda alorren erditic arroio edo errequa chipi bat bezala, eguitenduelaric emen buzu chiqui bat berze lecubatean berze bat eta orla juatenda bi edo irur legua bidean, baña vide ontan emendic juntazenda erreca-bat, berze lecu batetic berze bat eta orla eguitenda andiago lembicico vgalde chipi vra; orla ibilzen da cembait legua vide eta verze vgalde chipiaren sarzearequi eguitenda andiago, eta ¹⁰ zabalzendu gueiago vere goaia, edo ama ¹¹,

1. E-an «Asumsit». Latinezko beste okerrok zuzendu ditugu: «Joanem» hasierako pasartean; «excesu» 3, 1, 1; «Jerusalem» 3, 1, 1; «possita» 3, 5, 2; «anos» 3, 5, 2; «pretereat» 3, 5, 2; «substancijs» 3, 5, 2.

2. Lehenbizi *Bestirudituzue* (sic *-rudi-* eta *-zue*).

3. Lehenbizi *gozande*.

4. Lehenbizi «ceinēc» ipini du, eta «Pedroc», «Tiagoc» ta «Juanec».

5. Bazterrean: *Luc. c. 9. 13*.

6. Hemen «mundo», baina 25 bat hitz beherago «munduco».

7. Lehenbizi «eztena nastecaturic» ipini du.

8. «badaquicie» espero da.

9. E-an «etdo».

10. E-an *et*.

11. Lehenbizi *lurra* ipini du.

eta orduan ibilzendu bere videa errien ¹² eta Ciudadan ondotic, erregazen ditiuela ¹³ vere vrarequi alorrac, ardanzeac, eta baratzeguciac; eta vda verrian ¹⁴ cantazendute ederqui choriec ala barazetan nola berze lecuetan; vdaverrin atrazendire vr onequi arrosac eta verze aniz gauza; Bañe errepara-tubiardugu nola vra ezta [2] gueldizen instante bat baraz, eder, evetan; baizican beti juaten da alzina, soseguric bague, eman artaraño ichasoaren barzuloarequi. cergatic ichasoa baita vgalde gucien ostatua: ala bada vrau egun egonenda erri ontan, baña biar arquitucoda ichasoan. eta au; aldaze aundiarequi, cergatic vgaldearen ¹⁵ ama aldatuda ichaso triste batean, eta vraren gozotasuna izulida gaci izatera eta ichasoan eztire aizen chorien cantuac baicican vguemarraren ¹⁶, eta mariñelaren oiú tristeac.

Aau da pasazendena vrarequi, guciec icustendugun ¹⁷ bezala eta au berau pasazenda gurequi: berzela considerazagun ongui: Jaiozendenean aur ¹⁸ bat guciac daude echean gozande aundiarequi, bereala iminzendute guaze chipibatean vere pisoyalarequi: orla pasazenda cembait vrtes; baña allegazendenean izatera amasei edo amazpi vrte, especialquiro izatenbada munduco abratsarena, icusicoducie nola juntazendire arrequi verze mutill ¹⁹, aideeac eta verze aniz jende; eta batec eracusicodu maldicio eguita ²⁰ berzebatec chostazera emacumequi eta orla juanendire verzetara, vztendutelaric onequi ziquinduric vr garvi vra ²¹, eta mutilcho vra gueldizenda vere cos-tumbre gaistoequi.

Gero izaten duenean oguei ta lau vrte, veirazendu nola dagon vero osasuna, eta vere gorpuza indartasun aundiarequi, eta zabalzendu vere pensamentubanoa, vgaldeac zabalzenduen bezala vere ama ²², bereala etorzendire vere pensamentura vere gozande gaistoac, orduan, gozo eta contentu aundiarequi ibilzenda munduco gustotan ²³, eta eztaqui verze gauzaric baicican ibilzea, vere gogoetan, danzaetan berenduetan, jostaldetan, eta esateco beinguas ematendio vere vorondateari deseazenduena, baña gauza guciac eguiten ditu indar eta soberbia ain aundiarequi, ezi iduri zaio iretsi ²⁴, eta ibili biarduela mundugucia eta vere furorearequi, vgalde aundiac bezala, atropellazenditu gauza guciac, eta votazenditu irritara: cergatic vere pensamentua beti dago pensazen nola eguin biardituen, vere gogo gaisto guciac,

12. Lehenbizi erriaren».

13. Hola leitzen dugu, baina bigarren -i-aren gainean ez dago punturik. Bestalde, lehenbizi *duela* idatzi du eta gero lerro artean *iti* edo erantsi. Ik. «ditiu» 1, 4, 2 eta «ditiudala» 1, 6, 2.

14. Lehenbizi «vda verrin». Bederatzi bat hitz beherago «vdaverrin» ageri da, aldatu gabe.

15. Lehenbizi «goaia edo ama», gero *goaia* ezabatu, ez ordea *edo*.

16. Hitz hau ezabatu gabe, beraren gainean lerro artean *sirenaren* ipini du.

17. Lehenbizi «eta guciec icustendugu *beguiequi*», gero *eta* ezabatu eta honela: «guciec icustendugu (sic -n gabe) *bezala*».

18. Lehenbizi «aurrabat».

19. Lehenbizi «mutilla».

20. Hemen «eguita» eta bi bat hitz beherago «chostazera».

21. Lehenbizi *vra* ipini du, gero hori ezabatu eta *arrec* (sic).

22. Lehenbizi *goaia edo amalurraren ama*, gero lehenengo 3 hitzak kendu.

23. Lehenbizi *doatsutasunean*.

24. Lehenbizi *vra vera guimbaleta ta biarduela mundu gucia*, gero hori ezabatu eta bazterrean «iretsi» ipini du, lerro artean berriz *iretchi*».

nola cumplitubiardituen vere gustoac, eta desonrrazen ²⁵ badu emacume bat edo iago, orgatic eztu arzen ansiaric; orla pasazendute vere vizi gaistoa ala guizonac ²⁶ nola emacumeac. eta nola gure vizia da vgaldearen vra vezala, ezta gueldizen, beti ibilzenda lasterca; gusto gaisto evec pasazendire quea bezala, eta solo gueldizenda gure ariman becatuaren ciquinqueria gucia eta concienziaren escrupuloac. eta contentu, eta gozande guciac ²⁷ eriozarequi izulzendire negarretan suspiroetan, eta arimaren ansietan.

Orai pintatucodut nola guertazenden. pasaturic aizea bezala cembait urtes edo demboras. Mutil edo emacume ederronec eguiten duenean vere gusto eta gozande gucia, dagonean oroitubague [3] nola gauza guciac acaba-zendire demborarequi, orduan vialzendu Jangoicoac vere eriozeco eritasuna: vialzendu eritasun aundibat ceñequi bereala juatenda guazera, etorzenda barbera, eta doctore Jauna, bereala iminzenda peligroetan galzeco bicia eta dotoreac ²⁸ essatendu mutil edo emacume au lenbaño len confesatu, eta comecatubiarda cergatic erremedioric bague ilzenda. Etorzenda lasterca apeza confesazendu eta comecazendu; juatenda apeza eta eria gueldizenda vere guazean berotasun aundiarequi, eta soseguric bague; Casu ontan bada icus-tendut Mutil edo emacume vra guazebatean vrraturic, sangriarequi; arzendu vere escuequi guazearen arropa, vere itzac eztire aizen ongui cergatic mia trabazenda agoan; gorazenda vullarra, eta veguiac sarzendire barrenera: orai, orai considerazendut ceñ ederqui esanzuen S[a]n Gregorioc gure vicia zela vgaldearen vra bezala: cen ²⁹ fite aldazenden, egun daucagu osasuna fixoa, eta biar egonen gara guazebatean eritasun aundiarequi: vgaldearen vra bezala egun egonenda erriontan eta biar arquitucoda ichasoan ³⁰. eta pasazendena vrarequi, orbat pasazenda gurequi.

Cergatic lembissico gauza eguitenduena Jangoicoac vere eriozeco orduan da au: beñipeiñ iminzendu guazebatean eziñic, eta izanbaze mutil edo emacume galanta eta ederra, bereala quenzendu arren aurpeguitic edertasun vra, cergatic edertasunarequi eguinzue ainberze becatu, eta izulzenda edertasun vra, ichustasunera ³¹: eta orla icusicodute, nola emacume egun ongui iduriduenac, eta eramatenduena ³² vere edertasunaren azcean guizonen veguiac, biar icusico dugu, nola eramatendute guizonac elizara obian sarzeco, eta orduan izanenda ain ichusia, ezi, ez icusteagatic guciac izulcodituste veguiac verze aldera. O ceñ bacarric guelditucoden emacume au obian. guciac juanendire echera, eta au guelditucoda elizan lurraren azpian cer da au ³³. Azo ainberze lagunequi eta orai ain bacarric? azo danzaetan eta orai obian? azo aiñ galanta, eta egun aiñ ichusia? au da pasazendena; Galdinzazu bada or barrenean zeure conciencian, galdinzazu emacume oni obian dago-nean;

25. Lehenbizi «desondrazen».

26. Lehenbizi «guizonac» eta «emacumeac».

27. E-an «gucia».

28. «doctore» ipini du 8 bat hitz gorago.

29. Hemen «cen» eta 11 bat hitz gorago «ceñ».

30. E-an «ichosoan».

31. Lehenbizi «itsustasunean».

32. E-an «eramazenduena», -z- erdian eta -a amaieran.

33. Lehenbizi *illozen ezurraren* (sic) *artean*, gero ezabatu eta horren ordez *cer da au*.

Nora juanda zure edertasuna? cer eguinzire zure coloregorriac? Non daucazu ainberze lagun? cer eguinda zure minzazea? ain fite galdudituzu munduco gozande guciac? ain fite acabatudire munduco contentuac? or egonbiarduzu beti? emen egonbiarduzu ezurraren artean? eta au berau pasatu biarda enequi? ontara etorribiardiare ene gusto gaisto guciac? ontan izulzenda, gure contentu gucia? au ³⁴ da guertazen dena gorpuzarequi; eta zure arima non da? non egonenda, arima juanda jangoicoarengana. an dago Jangoicoarequi bacarric, eztauca verze lagunic baicican [4] vere obra onac edo gaistoac, cergatic gure obra onac edo gaistoac lagunzendigute Jangoicoaren juicioan. Orduan izanenda viozaren antsia orduan izanenda salbacioaren beldurtasuna, orduan gauza guciac izanendire considerazea nola atracodiren andic; orduan izanendute sentimentu aundia, considerazen ceñ trabajo gutirequi irabazizuqueten cerua mundu ontan, eta ordu artan guciac dire viozaren ansiac, concienciaren escrupuloac ³⁵, eta eriozeco orduan gueiago sentizendu considerazeas vere vici gaistoa ezi eritasunaren doloreac. eta orla vician idurizenaiotena vecatu chipia ceñes eztuzun eguin casoric; orduartan izanendire andiagoac mendiguciac baño;

Baña admirazen dena gueiago da, icustea emacume galant vra azo ibilzenezna verze ³⁶ lagunequi danzazen, eta cantazen, Anguirubat bezala, ez alabazen Jangoicoari, baicican verze cantu desonestua gucien aplausorequi ³⁷, orduan alabazenzutela: au berau vere eriozeco orduan izulicoda clamoretan, eta erresponsoetan triste. bercela essanzazie, cembat guizon eta emacume ezautudituzie alegre zirela mundu ontan? eta egun icusten baditugu alegre; viar icusico ditugu tristeza aundiarequi vere eriozaren orduan, cergatic dauzquite ³⁸ veren concienciac erchiric ainberze becatuequi; ordu ontan berac icustenduelaric vere arimaren miseria, vere viciaren desordena, eta cer contu ain gaistoa eman biardion Jangoicoari, cergatic eguin baizue vere vician ainberze becatu Jangoicoaren contra; arrec verac, vere contentu gucia, eta viziaren gozande gucia izulzenditu suspiroetan, negarretan, eta viozaren ansietan, cergatic ontan parazendire eriozarequi becatarien gusto, eta contentuac.

Bada ain fite aldazenbadire munduco gauza guciac zuc logreroa norendaco alchazenduzu ainberze dirua? Emacume galanta zetaco ibilzenezara pensazen nola eguinbiarduzun zure gogo gaistoa ala zurequin ³⁹ bacarric nola verze mutilequi? zetaco empleazenduzu ainberze dembora componzen zure apaingai guciac agradazeco munducoari? eztuzu icusten nola egun ilzenden zure adisquidea, viar zure aizpa, verze egunbatean eramatendu eriozeac mutil vra norequi eguin dituzun ainberze becatu Jangoicoaren contra ⁴⁰? esanenduzu bai Jauna orla guertazenda comunquiro. bada dembora pasazen bada, eta eramaten baditu berzen arimac; ezta au cergatic azenduzaiion zurea, etorricoda ⁴¹ zuc pensazeneztuzunean eta orduan quenducodi-

34. Lehenbizi «Gau».

35. E-an «escrupuloac».

36. Ematen du vere espero dela. Berdin 11 bat hitz beherago.

37. Lehenbizi *dunduria* edo *aplausorequi*, gero lehenengo bi hitzak kendu.

38. E-an lehenbizi «daucate» eta gero «dauzquite» (sic -c-).

39. E-an «zurequin».

40. E-an «conta».

41. E-an dauden zuzenketen arabera, «eta orritucoda» irakurri behar genuke.

zu zure arima eta munduco gauza guciac, cergatic gucia guelditubiarda emen, eztuzu cer eraman mundutic baicican zure becatuac eta zure becatuen sentimentu aundiac considerazen ⁴² cein gaizqui gastatuduzun ⁴³ dembora; eta dolore aundibat considerazeas nola gusto gaistoengati, ceñ bereala pasazenbaita, icustenda orai zure arima galduric seculaco. eta erremedioric bague; eta nola galduduzun sanduen eta Jangoicoaren lagun ⁴⁴; izatea.

[5] Orduan esanenduzu, O cein ongui desengañazenzuten confesoreec eta predicazalec, esatenzutelaric considera guendezquiela ⁴⁵ nola munduco ondasunac, contentuac, eta gusto guciac pasazendiren instante bates aizea bezala; eta nola eriozaren eritasunarequi, izulzendiren ⁴⁶ negarretan suspiroetan, eta viozaren antsietan. au da aien fina eta ⁴⁷ ontan paratubiardire. Etaau gucia au ala delaric izanbiarduzu bioza aín gogorra? alaric ere egonbiarduzu aín sorra ez aizeco Jangoicoaren itzac? alaric ere iruquibiarduzu zure arima aín ozturic nola burrina? ezta asco, icustea nola verze aniz ilzendiren vztenditustela munduontan veren ondasun guciac, iriquizeco orai arimaren ⁴⁸ veguiac, eta emateco pobreari limosna iarabazteco onequi cerua, eta ez botatu infernura, edo condenatu zure arima vsteagatic abrasac zeure ⁴⁹ echea edo semea? cer idurizaizu semeac atracoduela infernutic, zure arima arara juaten bada? O guizonen desdicha aundia! aizen, eta icusten dituelaric ainberze desengañu, eztute eguiten casoric, baicican beti izulzendire vere gozandegucietara. orcomponbada, nic esatendut eguia, eta zuec icustenducie; escarmentazeco bada berce buruan, aizazie S[a]n Lucas Evangelistac esatenduena.

Mundu ontan izanze guizon bat chol abrasa; guizon onec zeuca aínberze gari ezi vere aposentu guciac cire chipiac ainberze gariendaco, etainberze olio ezi ez zeuca lecuric iminzeco ainberze. eta egotenzelaric pensazen, cer eguinbiarzuen ainberze ondasun, vere determinazioa ze vrrazea, edo deseguitea eche gucia, eta eguitea berze berri eta andiagobat: guizon onec bada ainberze ondasunequi essatenzio vere arimari, ene arima emen daucazu ainberze ondasun pasazeco ederqui zure bicigucia, janzazu, eta edanzazu naiduzuna, emen daucazu ainberze diru, gari, olio, eta ardo «*Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos*» Ondasun evetan daucazu escumaquilla descansazeco: baña au guciaau esaten zue consideratu bague, nola dembora pasazenden, eta erioza etorzenden gutibana gutibana «*Nescit quod tempus praetereat*» baña cegolaric gozande, eta gusto aundiarequi pensamentu evetan: aituzue oiubat, ceñec essancion «*Stulte hac nocte animam tuam repetent a te*» esanzazu orai jaquingabea gau ontan eramanendute Diabruac zure arima infernura, eta an egon biarda seculaco: essanzazu orai norendaco dire zure ondasun guciac. Eroa norendaco alchazendituzu? eta cer esanendu ene arimac icustenduelaric nola erchizenduten eriozaren ant-

42. Hemen «considerazen» eta 8 bat hitz beherago «considerazeas», lehenbizi «considerazen» ipini duelarik.

43. E-an lehenbizi «-du» eta gero «-dun», ez «-duzun».

44. Lehenbizi «lagunquida».

45. Lehenbizi «consideradezazquigula».

46. E-an «-dire», baina 9 bat hitz gorago «-diren», bukaerako -n erantsirik.

47. E-an et.

48. E-an «arimaren».

49. Lehenbizi «vere echea eta vere semea?» ipini du.

siec. O erioza! ceñ aundia den zure mintasuna, sabioac ⁵⁰ essaten zuen bezala «*O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis*» O eriotza ceñ tristea den zure ordua! ceñ inciertoa ⁵¹ den zure ilzeco dembora, ceñ gozagabea zure fina, ceñ gacia den zure ichasoco vra, [6] eta zure oroizea ceñ miña! baña ez guciendaco, baicican gaistoendaco, evendacoda choil mina eriozas ⁵² oroitzea cergatic evec beirazendituste veren ondasunac, eta veren gusto gaistoac, Jangoicoa baño gueiago, veti daude pensazen an verebarreanean, nola cumplitucoditusten veren gustoac, eta ezpadaique cumpritu verzearequi, eguitendu verac bacarric. Ezta au eguia, ezta pasazen orla? O nere Jauna minza albaleizque ⁵³, guazec, eta aposentuec, esanenluquete.

Aibezate bada exemplau, eta onequi acabazendut. Ciudade batean izanze emacume bat, ceñec pasazenzue bere bicia chostetan guizonequi, eta nola guizonequi chostazeac, beti ecarzenditu ala besarcac, nola pensamentu gaistoac: emacume onec anfito nola icustenzuen, mutil bat bereala bialzen zue Diabruac vere pensamentura desseo gaistoa becatu eguitico mutil arrequi, eta ezpalinbadu eguin. cergatic ⁵⁴ beldur baita esateco mutillari; edo verze gauzaengatic bereala juaten ze bere guazera eta an bacarric berac eguiten zue escuequi. bici ontan proseguituzue 4 vrte; baña egun bates juan zelaric becatuau eguitera vere aposentura: gure Jaun eta Jangoicoac ⁵⁵ quenducio bicia guazea; eta juance vere arima seculaco infernura; orla castigazendu Jangoicoac becatu eguiten duena eta ontan paracendire munduco contentuac.

Eta aizenducielaric castigoau aín andia nola eguinzen Jangoicoac emacume arrequi; eguinenducie orlacoric? eztucie eguinen zeure becatuen confesio general ⁵⁶ bat, garvizeco zeuren arima gaisioac becatuen ciquinquierietatic? aizenducielaric, eta icustenducielaric ainberze desengaño, alare egonen zarate zeuren conciencia gogorrangoquorequi arriguciaco baño Ez, ez, catolicoac, orai ematen digu Jangoicoac dembora eguitico gure becatu gucien penitencia eguiasquoa. Guazenbada Jesu Christo gure Redemptorearengana. emen dago gruzeontan eta dauzca besoac zabal zabala ⁵⁷ errecebizeco becatari guciac, etorzen badire humildadearequi verevecatuen barcacioa escazera: atozte ⁵⁸ bada eta essanbezacie bioz gucias. Ene Jaun soberanua ene vizi gucian egonaiz dibertituric munduco gauzequi, et confesazendut nola ene pensamentuarequi, eta ene obra gaistoequi ofenditudut ainberze aldis orren ontasun infinitua ⁵⁹ baña ezaunzen ⁶⁰ dut orren misericordia ⁶¹ dela infinitoa eta orgatic escazen dut damuturic ene becatu gucien barcacioa; eta eldu naiz

50. Lehenbizi «*Jaquinzuac* (sic -z-) ipini du, gero *sabioac*.

51. Lehenbizi «*ceñ atdandetua* (sic -td-), gero «*ceñ inciertoa den*».

52. E-an «*erriozas*».

53. Lehenbizi «*minzatu albadadiquete*».

54. E-an *cergatic*. *cergatic* errepikaturik.

55. E-an «*Jangoicoa*».

56. E-an «*gueneral*».

57. Lehenbizi «*zabal zabalac*».

58. Lehenbizi «*etorribezaita*».

59. Zazpi bat hitz beherago «*infinitoa*».

60. 25 bat hitz beherago «*ezaunzen*».

61. E-an «*misericosdia*».

orregana humiltasunarequi eta negarrequi escazera orren gracia; ezauzendut enea dela culpa baña orai proponizendut lenago il, ezi berris becatu eguitea ⁶² Misericordia Jauna misericordia eta gracia cein baita gloriaren prenda seguroa. ad quam nos perducatur qui &.

62. Lehenbizi «eguin». Ik. *il* 4 hitz gorago.

4. TESTUA

Haec ¹ omnia tibi dabo si cadens adoraveris me. Math. 4

1. Andiac eta aniz dire Diabruaren tentacioac, ceñequin ² naiditu eramane gure arimac infernura. eta choil guiti eguitendugu gure evec garaizeco, Egungo egunean esatendigu Evangelio Sanduac, nola Diabruac ³ tentatuzuen oianean ⁴ irur aldiz Christo gure redemptorea. lenbissicoan oguiarequi, bigarrenetan banagloriarequi, eta irugarrenean avaricia edo codiciarequi. vzten-dittut orai lembichico bi ⁵ tentacio aiec, eta solo esanendut cerbait, nola tentatuzuen avariciarequi; Eramanzue Diabruac ⁶ Christo gure Redemptorea mendivatera, eta andic eracusicio mundu gucia, eta esancio «*Haec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me*» au guciaau emanendizut eguiten baduzu becatu mortale bat. Cer da au? Demonioac aginzazendu mundu gucia vecatu mortale batengatic? aundia da Diabruaren ⁷ deseoa galzeco gure arima. baña arimo ona, cergatic Demonioac verac tentacio verarequi eracusten digu eguinbiarduguna garaizeco Diabruaren tentacioac eta orla escazendiotet gucieri icasidezatela Diabruaren doctrina: cergatic da chol necesarioa salbazeco gure arimac: icusacie nola.

2. Menditic eracusicizquio Diabruac Erreinoac ⁸, Ciudadeac, Billac eta mundu gucia, vere ondasunequi eta esancio orla «*haec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me*» au guciaau emanendizut eguiten baduzu becatu mortale bat. Ator onat Diabrua badaquic zer eguiten ducan? mundu gucia emanbiarduc becatu mortalebat eguita gatic? ez zaio iduri aniz Diabruari ematea mundugucia arimabatengatic? Ez. cergatic ezauzendu cergauza den eta cembat balioduen arimabatec, eta gauzac ezauzendituenac estimazenditu: eta estimazendituenac salzenditu garestiago, ezi estimazenestuenac: eta nola gure eztugu ezauzen gure arima cergatic baita espirituala, orgatic eztugu estimazen eta nola eztugu estimazen salzendugu gure arima ain merque. baña Diabrua nola baita espiritua gure arima bezala ezauzendu ongui cer gauza den gure arima: orgatic estimazendu ainberze, ezi lembichico aldiaren ematendu mundu ⁹ gucia arima batengatic; cergatic gure arimac guciago baliodu mundu guciac baño. Icusacie nola Diabruac verac vere tentacioarequi eracustendigu doctrina miragarri bat gure arimarendaco: Icasacie Diabruaren precio au salzeco gure arima, considerazagun nola gure arimac

1. Estalki bezala erabili den paperean pasarte hau bera ageri da, eta gainera mintzaldia-
ren hasierako hitzok: «Aniz eta andiac dire tentacioac ceñequi diabruac nai du (sic) eramane
gure arimac infernura, eta gure guchiscoegui».

2. Lehenbizi «ceñequi».

3. E-an «Diabruac».

4. Lehenbizi «oianin».

5. Lehenbizi «bi *circunstanciac*», gero «bi *tentacio aiec*».

6. E-an «Diabruac». Ik. 3. oharra.

7. E-an «Diabruaren».

8. E-an «Ereinoac».

9. Errepublikaturik *mundu*.

gueiagio balio duen mundu guciac baño: eta au da eguibat ain fixoa ezi Diabruac verac confesazendu egungo evangelioan.

[2] 3. Eta guc ere confesatu biardugu: icusacie claroquiro: gauza guciac estimazendire aniz, aniz costazen badire, baña guti costazenbadire, guti estimazendire: eta orla gueiagio estimazendugu zillarraren librabat, ezi ¹⁰ agozarena, cergatic gueiagio costazenda zillarra, agoza baño. Oraibada cer costacizaio ¹¹ Christo gure Redemptoreari arimabat, eta cer costatucizaio mundu gucia? Mundu gucia costatucizaio izbat «*ipse dixit, et facta sunt*» baña arima bat costatucizaio Christoren erioza eta vere odol sandu gucia: bada mundu gucia ezbarinbada costazen baizican Jangoicoaren itza, eta arima bat costazenbada gure Redemptorearen odol sandua: icus bezate orai, eta considera bezate cembat gueiagio balio duen arima batec eziez munduguciac ¹²: considerazacie or barrenean zeuren conciencian, eta icusicoducie nola arimabat estimatu bearden gueiagio ezi mundu gucia: ala estimazendu Christo gure Jaunac eta Diabruac ¹³ berac estimazendu, eta confesazendu au vera au; solo guc estimazendugu ain guti gure arima, ezi gusto gaisto batengatic salzen diogu Diabruari, eta ematendiogu aín merque. nola icusten baita.

4. Losazengara jaquiteas nola Judasec salduzuen vere Maestro divinoa eta galduzue vere arima, oguei tamar errealengatic ¹⁴. O cembatec ematendioten vere arima Diabruari vere gogo gaistoa eguitea gatic! O eta considerazenbadugu ceín merque salzendugun gure arima! ainberze aldis nola eguitendugun becatu mortale bat, ainberze aldis salcendiogu gure arima Diabruari escritura sagratuac esatenduen bezala «*Venumdatus* ¹⁵ *est ut faceret malum*» ¹⁶ cergatic vecatu mortalaren malicia da aín aundia, ezi becatuarequi salzendugu Jangoicoa eta ematendiogu gure arima Diabruari. eta au guciau ala delaric izanenda guizon eguinenbaitu vecatu biescuequi, nonnai, eta ocaseo gucietan? ontas lamentazen ze job, esanzuenean «*abominabilis et inutilis homo qui bibit quasi aquam iniquitatem*» O guizon miserablea, nagagarria ¹⁷, edo abominablea allegatuzara dembora batera, ceñetan edatenbaitituzu becatuac vra bezala egarri ¹⁸ aniz daucazuenean ¹⁹.

5. Cergatic bada comparazendu Sandu onec vrarequi becatua, eta ez ardoarequi edo olioarequi. cergatic ardoa eta olio costazenda dirua, eta orgatic eztugu edaten naidugunean, auda arracioa ²⁰ cergatic eztuen comparazen ardoarequi edo olioarequi. baña nola vra arquizenbaita nonai eta

10. Errepikaturik ezi.

11. Lehenbizi «costatucio». Berdin 7 eta 12 bat hitz beherago, gero «costatucizaio» bihurturik.

12. E-an «-gucia».

13. E-an «Diabrua».

14. E-an «erealengatic».

15. E-an «venundatus». Latinezko beste okerrok zuzendu ditugu: «vivit» 4, 2, 2; «ani» 'animae' 4, 3, 2; «paciatur» 4, 3, 2; «comutacionem» 4, 4, 1; «bilius» 4, 4, 2; «Mite» 4, 5, 2.

16. Bazterrean: *lib[er] Reg. c. 21. 25.*

17. Beharbada «nazcagarria» izan behar luke.

18. E-an «egar».

19. Hitza idatzi ondoren sartua lehenbiziko -e- bokala adizki honetan, baina «daucazu-
nean» espero da.

20. E-an «aracioa».

diruric bague, edatendugu vra naidugunean eta vrarequi garvizen ditugu gauza guciac eta sentimenturic bague botazendugu lurrera. O Jauna eta cembat dire munduonetan ezpaitute gauza vsualagoric [3] nola salzea vere arima Diabruari vere gusto gaisto batengatic! vere echian ²¹ campoan, ala gauas nola egunas, emacumearequi, verequi vacarric, vegueiqui, gorpuzarequi, escuequi, eta esateco veinguas daucatenean ocasioa edatendute vecatua vra bezala; verzela esanzacie. Cer da icustea guizon edo emacumebat vere gogo ²² desonestuarequi? icusicodute nola ezten arrendaco gauza aiñ gogotic naitua, nola lenbaño len eguitea: cer ansia eta deseoarequi naidu eta vere desdichac ²³ iminzenbadu ²⁴ escuetan vereala executazendu zaldi bridabagueac bezala, ematendiolaric onequi vere arima Diabruari deus bague: eta gusto gaisto baten gatic.

6. Ea jaunac badaquit saldu biardituciela zeuren arimac, eta nic ematendiciet licencia salzeco Diabruari arima guciac, baña beñipein pisatu biarditucie zeuren arimac, eta considerazacie cembat balioduen, eta guero nic ematen dicitet licencia salzeco: eta cer pisuetan pisatu biardire gure arimac? guizonen pisuetan? ez, cergatic flacuac baitire. Cer pisuetan pisatu biardire bada. Pisazazquizie Diabruaren pisuetan, eta orrequi contentazen naiz. Arzazie Diabruaren pisua escuetan, iminzazie aldebatean mundu gucia, eta verzean arima bat, eta arquitucoducie nola arimac pisazenduen gueiago, munduguciac ²⁵ baño «*Haec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me*» au gucia au esatendu Diabruac, emanendizut, eguiten baduzu becatu mortale bat. Cergatic bada ematendut licencia salzeco zeuren arimac icusagun tratuau ona barin bada edo gaistoa. Demonioac ematenbadu guizon bati mundu gucia, eta guizonac ematendio Diabruari vere arima, hizanenda guizon au mercatari ona? irabaciodu aniz? Christo gure Jaunac esaten digu eztela mercatari ona «*Quid prodest homini si mundum universum lucretur animae vero suae detrimentum patiatur*» Cer provechatuco zaio gizonbati irabastea mundu gucia, galzenbadu vere arima seculaco? O, eta cer consideracio aiñ Divinoa da au!

7. Alexandro Magno eta Julio Cesar izandu dire munduco nausiac: baña aien arimac daude infernuco sugarretan, eta an egonbiardire seculaco. Galdeitendut orai. Cer probechu izanduzute iruguiteagatic ²⁶ vere escuetan mundu gucia? idurizaiote dela contu ona ematea vere arima, mundu guciarengatic? Gauza ona ze munduco nausi izatea, eta egotea orai erremedioric bague infernuetan? Norc nailuque orai izatea Alexandro edo Julio Cesar bezala? guciec esanendute Jangoicoari nai eztaquiola. izan bacire munduco Jaunac, eta nausiac? eguia da, baña galduzituste veren arimac. [4] O guizonen itsutasuna, eta miseria aundia! verzeengatic gaizqui idurizenzaigu ematea arima munduguciarengatic, eta guc ²⁷ ematen dugu gurea Diabruari ez

21. Lehenbizi «echin».

22. Lehenbizi *deseo*, eta gero lerro artean gogo ipini du, *deseo* ezabatu gabe.

23. E-an «desdicha».

24. E-an «inminzen-».

25. E-an «gucia».

26. Lehenbizi «izateagatic», gero beste esku batek beste tinta batekin «iruguiteagatic» egina. Ik. autoreaz hitz egitean esan duguna.

27. Errepikaturik *guc*.

munduaren gatic, baizican deusbage! Cembat izanendire ematendutenac veren arimac Diabruari codicia gaistoarengatic? Cembat guizon eta emacumec ematendiotte veren arimac Diabruari, ibilzendire deseguiñic, secaturic, eta galduric ala egunas nola gauas? eta cergatic da au gucia au? cergatic eztuten considerazen nola veren arimac valioduen gueiago mundu guciac²⁸ baño. eztute arzen veren escuetan arimaren pisua considerazeco cein guti balioduen irabaztea mundu gucia, galzenbadu irabazeirequi²⁹ vere arima. Lusurero³⁰ edo avarientoac considerabalez nola vere diruarequi juanbiarduen infernura, eta guizon edo emacume desonestuac considerazen badu nola gusto gaisto bereala pasazenden batengatic; ematenduen vere arima Diabruari atormentazeco seculaco infernuco sugarretan? nic aseguzen dut eztuzuela eguinen ainberze becatu eta ain facilidade aundiarequi nola eguiten dituzuen. Icasagun Christo gure Jaunac esanzuena Diabruari, zetaco naidugu mundugucia, galzen badugu gure arima? «*Quid prodest homini?*» onequi quenducoditugu gure pensamentutic Diabruaren tentacioac, eta vzicodu diabruac gure arima sosegu aundiarequi. eta Juanenda alqueturic. edo verzela esanzacie, cergauza izanenda mundu ontan ain ona eta ain miragarria emateco ene arima gauza arrengatic. «*Aut quam habebit homo commutationem pro anima sua?*»

8. Munduco gauza guciac daucate verze gauzaric ceñequi cambiatu daique³¹: descansua, hondasunarengatic, hondasunac viciarengatic, vicia honrrarengatic³², eta honrra, arimarengatic, cergatic lenago galdubiardugu hondasunac, vicia, eta hondra, ezi arima. baña mundu ontan eztago gauzaric ceñequi gambiatu³³ daique gure arima. eta delaric gure arima ain aundia eta ain miragarria, eztaucagu guc gauza ain chiquiric eta ain ichusiric nola gure arima, cergatic edocein gauzagatic ematendugu. baña esanbiardut Senecaren eguibat, ceinbaita evangelio sandua bezala «*Nihil est homini se ipso vilius*» eztuzu arquituco munduontan gauza ain despreciaturic guretaco, nola gure arima: icusacie ongui zeuren echea, icusacie cuidadorequi, villazacie gauzaric chipi chiquiena eta arquitucoduzu³⁴ dela zure arima.

9. Icusagun nola den gauzaau. saldubearbaduzu echea edo alorra, edo cherria edo verze gauzabat iminzenduzu precio ona, eta eztuzu emanen ezparinbadute ongui pagazen [5] echea edo alorra edo verze gauza, salzenduzunean. bada ezipaduzunai eman echea edo verzegauza ongui pagatubague; cergatic ematenduzu ain merque zure arima ceñ³⁵ costatuzue ainberze nola Christo gure redemptorearen azoteac, aranzearen corona, eta vere odol preciosoa? Cer egundu zure arima gaisoac? cergatic tratazen duzu ain gazqui? eztuzu tratatuco zure arima, zure echea edo alorra bezala? eztuzu tratatuco cherriari bezala? Norbaitec esatenbadizu, cergatic eztuzu salzen

28. E-an «gucia».

29. Hola: «irabazeirequi», lehenbizi «irabazearequi» idatzi duela, eta «irabaztearequi» edo espero dela. Ik. 4 bat hitz gorago «irabaztea».

30. Lehenbizi *lucurariac*.

31. «daizquen» espero da.

32. E-an «hondrarengatic» eta bi hitz beherago «hondra».

33. 26 bat hitz gorago «cambiatu» dio.

34. «ducie» espero da, baina sujetua aldatu egin du.

35. Lehenbizi «ceñec».

zure echea edo alorra merqueago balioduen baño, esatendiozu bereala ez-tuzula nai botatu sura errezeco: eta naiduzu botatu zure arima pobrea infernura errezeco? naiduzu botatu chacurrari? ezta obeago galzea ondasunac, ezi galzea arima seculaco?

10. Icusagun orai cer eguinzen Diabruac galzeco arimabat, guri confundizeco eta lotsazeco cergatic eguiten dugun ain guti salbazeco gure arima. Juanze bada Diabrua oianetara, an egonze berrogei egunes veren gauequi, Anacoreta aundia bezala, eta dembora ontan beti egonze diligencia eta cuidado aundiarequi, echiten ocasioa galzeco Christo gure Redemptorearen arima; eta aín laster nola hizanzuen ocasioa, bereala eguin zitue diligencia guciac, vzibague arriric mobizeco. baña icusizuelaric gauze guciac atrazen-zizaizquiola gaizqui, juanze elizara, eta esancio Christo gure Redemptoreari iganzeiela goitira eta andican saltazeiela beitira «*Mitte te deorsum*» baña Christo gure Jaunac garaituzue diabrua tentacio ontan ere. baña Diabruac bi aldiz garaituric ere, alare eguinzie diligencia aundiac galzeco Christo gure redemptorearen arima, bereala juanze berris oianetara iganze mendira eta andic icustenzuela mundu gucia, esancio Christo gure Jaunari mundu gucia au emanendizut eguiten baduzu becatu mortale bat «*Haec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me*»

11. Possible izanenda eguinbiarduela Diabruac ainberze arima ³⁶ batengatic: eta guc egonbiardugu deus eguinbague guardazeco gurea? Diabrua egotenda berrogei egunes oianin guri tentazeco, eta guc egonbiardugu garizumaren berrogei egunetan, artubague ordu erdibat eguiteco oracio Jangoicoari, eta erresistizeco obequi tentacioari. Diabruac veirazenditu gure accione guciac condenazeco gure arima, eta gu egotengara oroitubague guere ³⁷ salvacioas! Diabrua juatenda elizara tentazera, eta ³⁸ guc eztaquigu juaten elizara negar eguitera gure becatuengatic Publicanoac eguitenzuen bezala? Diabrua ibilzenda ainberze galzeco gure arima; eta guc ematendugu aín pausu guti irabasteco guriac [6] ematendugularic ³⁹ ainberze pausu galzeco gure becatuequi! eta esateco beinguas Diabruac irabasteagatic gure arimac ematendu lembisicoan mundu gucia, eta guc estimazendugu ain guti gure arima, ezi gusto gaisto batengatic ematendiogu Diabruari! O gure miseria aundia! o becatariaren itsutasuna ⁴⁰! Aizenduelaric ⁴¹, eta icustenduelaric ainberze miseria eta ainberze castigo becatariaren contra, ceñequi Jangoicoac castigazenditu, ala ere eztute eguinen vere becatugucien penitencia eguiasco bat; ala ere eztute vzico vici gaisto ori. nai duzu guerta daquizun anizeri guertatuzaiotena.

12. Aizazie bada exemplauu Escritura sagratuac contazendu nola borz ciudade chol aundiac, eta abrasac ziren mundu ontan, Ciudade evetan bada gende gucia ala guizonac nola emacumeac vicizencire vere gusto eta gogo

36. E-an «arima».

37. Beharbada «gure» irakurri behar da, silaba horretako -e- bokala ezabaturik egon litekeelako (?).

38. E-an *et*.

39. Lehenbizi *emanegueros*.

40. E-an «itsustasuna».

41. E-an «Aizen-».

gaistoetan, eta ematenzizquiete ⁴² veren arimac Diabruari vere desseo gaistoa eguiteagatic. eta ezzuten nai vzi vere tratu desonestu vra: Baña Jangoicoa ⁴³ asarraturic ⁴⁴ gende even contra. zeudelaric gusto aundiarequi veren torpezaetan, orduan asize Jangoicoaren ira descargazen Ciudade evetan ainberze su eta arraio ezi instante bates, ala Echeac, nola acienda guciac, guizonac nola emacumeac, aurrac eta zarrac, eta esateco beinguas gauza guciac gueldituzire auts ⁴⁵ izuliric, eta vere arima guciac jaunzire infernura eta an egonbiardire secula co erremedioric bague. Castigo au executatuzue Jangoicoaren Justicia divinoac gende gaisto aien contra, cergatic ematenzute vere arimac Diabruari, ez munduguciaengatic baicican vere gogo gaistoa cumplicea gatic.

13. Consideradezagun nola gure arima den joia choil miragarria, eta geiago ⁴⁶ baliodu gure arimac ⁴⁷, ezi munduguciac, cergatic costatubaize Christo gure redemptorearen odol preciosoa. Icasidezagun bada Christo gure redemptorearen doctrina garaizeco Diabruaren, eta guizonen tentacioac. esanzacie beti, zetaco naidut eguin gauza ori, arrequi condenatubearbada ene arima? Ea bada esanzacie orai enequi Jesuchristo ⁴⁸ ene Jauna, badaquit nola orai artaraño egonda ⁴⁹ ene entendamentua ilunduric munduco gauzaequi: ezaunzendut cembat aldis saldunue ene arima Diabruari gusto gaisto batengatic, eta cein guti estimazendut ene arima delaric aiñ ona eta aiñ miragarria. ezaunzendut ene Jauna cein guti eguindut librazeco tentaciotic ⁵⁰ eta Diabruaren escuetic. baña orren ontasun infinitoarengatic escazendiot ene becatu gucien barcacioa, eta proponizendiot eguitea eguinala quenzeco Diabruaren eta guizonen tentacio gaisto guciac Emen daucazu ene Jauna ene vioz gucia, eta ene arima; orrendaco da eta ez berzeendaco. eta penazenazaida biozean ofenditu baitut orren ontasun infinito, baña orren graciarequi lenago naidut il ezi ⁵¹ ez berris becatu eguin Misericordia Jauna eta gracia. cein baita &c. ad quam.

42. Estu hartuta, «zizquioteten» irakurri behar da, lehenbizi *zuten* idatzi duelarik eta gero *iu* eta *t* artean, hitz horren gainean, *zquiete* ezarri duelarik, *-ten* ezabatu gabe.

43. E-an «Jangoicoac».

44. Lehenbizi *coleraturic*.

45. Lehenbizi *convertituric errantsetan*.

46. Lehenbizi *iago*, gero *geiago* (sic *ge-*).

47. E-an «arima».

48. E-an «Jesuchisto».

49. «-den» espero da, eta beherago «saldunuen», «estimazendudan eta «eguindudan».

50. E-an «tentatiotic».

51. E-an *ez*, bukaerako *-i* gabe.

HIZTEGIA

A

- ABORREZITU (a.) 'gorrotatu, higuindu'. *aborrezitu* (lehenbizi «aborritu») 2, 3, 3.
 ABRAS / -TS (i.; adj.) 'dirudun'. *abrasac* 3, 5, 1; *abrasa* 1, 1, 3; *abratsarena* 3, 2, 2.
 ADIARASTU (a.) 'adierazi'. *adiarastu* 1, 4, 1.
 AFRONTU (i.) 'neke, trabaju' (?). *afrontuequin* 1, 1, 2.
 AGINDU / AGINZATU (a.) 'eskaini, opatu / promes egin'. *aguindu* 1, 3, 2; *aguinzazen* 4, 1, 1.
 AGIZ (ad.; d.) 'gutziz; asko'. *aguiz* gaizqui 1, 1, 1; *becatu aguiz* 1, 4, 2.
 AGOZ (i.) 'ahotz, lasto'. *agoza* 4, 2, 1.
 ALKETU (a.) 'ahalketu, lotsatu'. *alqueturic* 4, 4, 1.
 ALTXATU (a.) 'gorde, bildu'. *alchazen* 3, 4, 3.
 ALZIN (i.) 'aitzin, aurre'. Jangoicoaren *alzina* 2, 4, 2; *alzinera* 2, 3, 3.
 AMA (i.) 'ibaibide'. (vgaldearen) goaia, edo *ama* 3, 1, 3.
 AMABIRGINA (i.) 'Andre Maria'. *amavirguina* (sic -gui-) 2, 4, 1.
 AMALUR (i.) 'ibaibide'. goaia edo *amaluraren* ama 3, 2, 3. Gero ezabatua.
 AMISTANZA (i.) 'adiskidetasun'. *amistanzatic* 1, 6, 2.
 ANDI / AUNDI / AINDI (adj.) 'handi, larri'. *andia* 3, 6, 3; *aundi* 1, 1, 1; *aindia* 2, 1, 1. Behin bakarrik *aindi*.
 ANGIRU (i.) 'aingeru'. *Anguirubat* 3, 4, 2.
 ANITZ / -Z (d.) 'asko'. *anitz* aldis 2, 1, 2; *aniz* aldis 2, 6, 3; *anizeri* 4, 6, 1. Behin *anitz*, beste guztietan *aniz*.
 APAINGAI (i.) 'apaindura'. *apaingai* 3, 4, 3.
 ARDANZE (i.) 'mahasti'. *ardanzeac* 3, 1, 3.
 ARIMA / ARIMO (i.) 'anima / adore, kemen'. *arima* 1, 1, 3; *arimo* 4, 1, 1.
 ARKITU (a.) 'aurkitu, topatu'. *arquituzio-
nean* 1, 5, 2.
 ARRAITU (i.) 'arroitu, hots'. *arraitu* 3, 1, 3.
 ASARRATU (a.) 'haserretu, enoiatu'. *asarraturic* 4, 6, 2.
 ATREBENZIA (i.) 'ausardia'. *atrevenencia* 1, 5, 3; *atrebenca* 2, 6, 1.
 AUTS / ERRAUTS (i.) 'hauts'. lat. 'pulvis'. *autsaieci* 1, 4, 1; *convertituric errautsetan* 4, 6, 2; gero «auts izuliric» bihurtua.
 AZKAZAL (i.) 'atzapar'. otsoen escuetan edo *azcazaletan* 1, 2, 2.

B

- BAGE / GABE (p.) 'gabe, barik'. Jangoico *bage* 1, 1, 2; *jaquingabea* 3, 5, 2: ad-jetiboak sortzen.

- BALIN / BARIN (ad.) 'baldin'. *ezpalinbadu* 3, 6, 2; *ezparinbadute* 4, 4, 3.
 BARBER (i.) 'osagile'. *barbera*, eta doctore jauna 3, 3, 1.
 BARKAZIO (i.) 'barkanen'. *barcacioa* 2, 6, 3.
 BARZULO (i.) 'embocadero' (Larramendi). ichasoaren *barzuloarequi* 3, 2, 1.
 BEDEIKAZIO (i.) 'bedeinkazio'. *bedeica-
cioa* 1, 4, 1.
 BEINGUAS (ad.) 'bebingoan', gazt. 'en una palabra'. esateko *beinguas* 1, 2, 3; 2, 3, 2; etab.
 BEITIRA / GOITIRA (ad.) 'beheitira, behera; gora'. iganzeiela *goitira* eta andican saltazeiela *beitira* 4, 5, 2.
 BELDUR (i.) 'bildur, ikara'. *beldur* baita 3, 6, 2.
 BENIPEIN / -Ñ (ad.) 'behinik behin, behintzat'. *benipein* 4, 3, 2; *benipein* 3, 3, 2.
 BERATXATU (a.) 'bigundu'. *verachazeco* 1, 6, 3.
 BESTIRUDITU (a.) 'itxuraldatu'. *Bestiruditu-
tuzue* Jesuchristo gure Jaunac 3, 1, 1. Gero «Transfiguratuze» bihurtua.
 BEZALA (j.) 'legez'. *bezala* 1, 1, 2; etab.
 BIALDU (a.) 'bidali'. *vialdu* 2, 3, 3; *bial-
zaquizu* 2, 5, 1.
 BOTATU (a.) 'bota, jaurtiki'. *botatu* 3, 5, 1; *votatu* 1, 6, 2.
 BURRINA (i.) 'burdina, burni'. *burriña* bezala 2, 6, 2; nola *burriña* (sic -n-) 3, 5, 1; *burriñasco* 2, 1, 3.

D

- DESARAUTU (a.) 'desconcertado' (Larram.). guizon gucia dabil erelexu *desarautua* bezala 1, 2, 3.
 DESONDRA / -RRA (i.) 'desohore, laido'. *desondra* 2, 5, 2. Gero zuzendu eta «desonrra» egina.
 DOATSUTASUN (i.) 'onaldi', lat. 'prosperitas'. gozo eta contentu aundiarequi ibilzenda munduco *doatsutasunean* 3, 2, 3. Gero ezabatu eta *gustotan* egina.
 DUNDURI (i.) 'txalo'. gucien *dunduria* edo aplausorequi 3, 4, 2. Gero ezabatua.

E

- EGINDE (i.) 'egintza, egitate'. *eguindearequin* 1, 4, 1.
 EGUN (ad.) 'gaur'. *egungo* egunean 4, 1, 1.
 ERELOXU (i.) 'erloju'. *ereloxu* 1, 2, 3.
 ERI / -TASUN (i./ i.) 'gaixo; gaixotasun'. *eria* 3, 3, 1; *eritasun* 3, 3, 1.
 ERRANZUKIDA (i.) 'correspondencia' gazt. *erranzuquida* edo correspondencia 2, 6, 1. Gero ezabatua.

ERREKA (i.) 'lats'. arroio edo *errequa* 3, 1, 3.
 ESAN / ESSAN (a.) 'erran'. *esan* 1, 4, 1; etab.; *essan* 1, 4, 2; etab. Ez «erran».
 ESKUMAKIL (i.) 'bastón' (Larram.). ondatsun evetan daucazu *escumaquilla* descansazeco 3, 5, 2.
 EZAUNDU / EZAUTU (a.) 'ezagutu'. *ezaunzen* 3, 6, 3 –gero «ezauzen» eгина: *ezautu* 1, 1, 3; *ezaunzen* 2, 6, 3.
 EZI (j.) 'ut' lat., 'that' ing.; 'quam' lat., 'than' ingl. ainberze becatu... *ezi* 2, 3, 2; lenago il, *ezi* berris becatu eguitea 3, 6, 3.
 EZIN (a.) 'etzan'. guazebatean *eziñic* 3, 3, 2.

F

FABORE / -IO (i.) 'fabore, mesede'. *favorioan* 2, 4, 2. Gero «favorean» bilakatua.
 FITE (ad.) 'laster'. ain *fite* nola 1, 4, 1.

G

GAISO / GAIXO (adj.) 'eri'. arima *gaisoa* 1, 5, 1; arima *gaisoac* 3, 6, 3.
 GAIZKITASUN (i.) 'gaiztakeria'. *gaizkitasunac* 1, 6, 2.
 GALANT (adj.) 'eder'. *galanta* eta ederra 3, 3, 2; *galant* vra 3, 4, 2.
 GALDE EGIN / GALDEIN / GALDETU (a.) 'galdegin, itaundu'. *galdeeguin* 2, 3, 3; *Galdeiten* 4, 3, 2; *galdetucio* 1, 5, 3.
 GARI (i.) 'triticum' lat. *gari* 3, 5, 2.
 GEIAGO / IAGO (ad.) 'gehiago, areago'. *gueiagio* 1, 1, 2; etab.; *iago* 4, 6, 3; lehenbizi *iago* idatzu du, baina gero *ge* (sic -ge) erantsi dio eta horrela «geiagio» bihurtua da.
 GINBALET (i.) 'daratulu' (?). idurizaio, vra vera *guimbaleta* 3, 2, 3. Gero *vra vera guimbaleta* ezabatua.
 GISAGAISO (adj.) 'gizagaixo'. zure arima *guisagaisoac* 4, 5, 1. Gero *guisa-* ezabatu eta *gaisoac* bakarrik utzi.
 GITI / GUTI / GUTXI (d.) 'gutxi, urri'. *guiti* 3, 1, 1; *guti* 1, 1, 1; *guchi* 3, 1, 3. Gehienetan *guti* ageri da. Ik. GUTIBANA.
 GOAIA (i.) 'madre del río' (Larram.). *goaia*, edo ama 3, 1, 3.
 GOGABERATU (a.) 'errukitu'. *gogaberraturic* 2, 2, 1.
 GOGO (i.) 'nahi, gura'; lat. 'mens'. *gogo* 3, 4, 3; *gogotic* 4, 3, 1; eztuzu iminzen... zure vioza, eta zure *gogoa* gusto gaisto oietan? 1, 4, 3.
 GOZAGABEA (adj.) 'gozogabe, mingots'. O... cein *gozagabea* (den) zure fiña...! 3, 5, 2.
 GOZALDI (i.) 'atseginaldi, plazer'. *gozaldi* 3, 1, 1.
 GOZANDE (i.) 'atsegin, plazer'. *gozande* gaistoac 3, 2, 3.
 GRUZE (i.) 'gurutze'. *gruze* batean 2, 1, 2.

GUAZE (i.) 'ohe, ohatze'. *guaze* 3, 2, 2.
 GUTI- / GUTXIBANA (ad.) 'pixkanaka, geldiro, poliki'. *gutibana gutibana* 3, 1, 2; *guchibana* 3, 1, 3.

I

IDUKI / IRUGI / IRUKI (a.) 'eduki, izan'. *iduki* 1, 6, 2; *iruguiteagatic* 4, 3, 3; *iruqui* 2, 6, 2. Behin bakarrik «irugi» eta uste dugunez beste esku baten lana.
 IMINI (a.) 'ipini'. *iminizue* 2, 2, 2; *iminazie* 4, 3, 2.
 INDARTASUN (i.) 'indar, kemen'. *indartasun* 3, 2, 3.
 IRETSI / IRETXI (a.) 'iretsi'. *iretsi* 3, 2, 3; *iretchi* 3, 2, 3.
 IRIKI (a.) 'ireki, zabaldu'. *iriquizen* 1, 1, 2.
 IRUR (d.) 'hiru'. *irur* aldiz 4, 1, 1.
 ITXASO (i.) 'itsaso'. *ichaso* 3, 2, 1.
 ITXURI (a.) 'isuri'. *ichuri* 2, 5, 3.

J

JAIKI / TXAIKI (a.) 'jaiki', lat. 'surgo'. *jaiqui* 2, 3, 3. Lehenbizi *chaiqui* idatzu du.
 JAIO (a.) 'sortu'. nola *jaiocenden* 3, 1, 2.
 JAITXI / JAUSI / JAUTXI (a.) 'jaitsi'. *jaiichi* mundu ontara 2, 5, 2 (lehenbizi *jaichi* eta gero *jausi*); *jauchize* 1, 3, 3.
 JANGOIKO (i.) 'Jangoiko'. *Jangoico* 1, 1, 2.
 JOAN / JUAN (a.) 'joan'. *joan* 1, 1, 1; *juan* 1, 5, 3; *juanen* 2, 5, 3.
 JOSTALDE (i.) 'jostaldi, olgeta'. *jostaldetan* 3, 2, 3.

K

KANIBETA (i.) 'ganibet, labana'. *canibeta* bat 1, 5, 2.
 KARRIKA (1.) 'kale'. *carrican* 1, 5, 2.
 KASTIGATU / GAS- / GAZ- (a.) 'zigortu'. *castigatucio* 1, 1, 1; *gastigadezala* 1, 3, 2; *gastigatu* 1, 4, 1.
 KENDU (a.) 'gabetu; aldendu'. *quenduce* 1, 2, 2; *quenzazie* 2, 3, 1.
 KLAROKIRO (ad.) 'argiro'. *claroqui* 2, 1, 3.
 KOLERATU (a.) 'haserretu'. *coleraturic* 2, 4, 1.
 KOMUNKIRO (ad.) 'komunki'. *comunqui* 3, 4, 3.

L

LAGUNKIDA (i.) 'lagunkide'. Jangoicoaren *lagunquida* 3, 4, 3. Gero *lagun* bihurtua.
 LENBISIKO / LENBITXIKO (d.) 'lehenbiziko'. *lembisico*, 1, 2, 2; *lembisico* 3, 3, 2; *lembichico* 1, 1, 2. Ik. ere *lembicico* 4, 1, 1.

LOTEKI (i.) 'katibu'. esclaboac edo *lotequia* 2, 2, 2. Gero *edo lotequia* ezabatua.
 LOTSATU (a.) 'ahalketu'. confundizeco eta *lotsazeco* 4, 5, 2.
 LUKURARI (i.) 'lukurrero, diruzale'. *Lucurariac* edo *avarientoac* 4, 4, 1: gero «*Lusurero* edo *avarientoac*» egina; *lucraria* (sic -cr-) 3, 4, 3: gero *logreroa* bihurtua.

M

MAESTRO (i.) 'maisu'. *Maestro* 4, 2, 2.
 MANATU (a.) 'agindu'. *manatucioten* 1, 4, 1.
 MARINEL (i.) 'itsasgizon'. *marinelaren* 3, 2, 1.
 MEREGI / -JI / -SI / -XI (a.) 'merezi, zor izan'. *mereguico* (sic -gui-) 2, 5, 3: gero «*meresico*» egina; *meregizen* 1, 6, 2; *merexizen* 1, 6, 2.
 MEREXIMENTU (i.) 'meritu, merezi'. *mereximentu* 2, 2, 2; *mereximentuac* 2, 2, 1.
 MERKE (adj.) 'diru gutxitan'. *merque* 4, 1, 2.
 MERTXEDE / -XEDE / -ZEDE (i.) 'mese-de, fabore'. *merchede* 2, 5, 3; *merxede* 2, 6, 3: -x-ren gainean lerro artean -c- ipini du, -x- ezabatu gabe.
 MI (i.) 'mihi, mingain'. *mia* 3, 3, 1.
 MINTASUN (i.) 'min, garraztasun'. *ceiñ aundia den zure mintasuna!* 3, 5, 2.
 MINZATU (a.) 'hitz egin'. *minzatu* albada-diquete 3, 6, 1. Gero «*minza albaleizque*» egin du.
 MOBITU (a.) 'mugitu, higitu'. *mobizeco* 4, 5, 2.

N

NAITU (a.) 'nahi izan, desiratu'. *naitua* 4, 3, 1; *gogotic naitua* 2, 3, 2: gero *deseaturic* egina.
 NEGAR (i.) 'deitore, ahen'. *negar* eguiteco 1, 6, 3.
 NESKATXA (i.) 'neska'. *mutil edo nescachab* 2, 3, 2.
 NON / NONNAI (ad.) 'ubi' lat. / 'edonon'. *non* 1, 5, 3; *nonnnai* 4, 2, 2.

O

OBI (i.) 'hobi, hilobi'. *obian* 3, 3, 2.
 OBREN (adj.) 'hoberen, onen'. *obrena* 1, 6, 1.
 OIAN (i.) 'mendi'. *Taboresco oianin* 3, 1, 1; *oian artan* 3, 1, 1.
 ONAT (ad.) 'honera'. *Ator onat* 4, 1, 2.

ONDASUN (i.) 'bonum, bona' lat. *ondasun* 3, 5, 2.
 ONESI (a.) 'maitatu'. *onesitendu* 2, 1, 1.
 ONTASUN (i.) 'maitasun'. *ontasun* 1, 3, 1; 4, 6, 3.
 ORAI / ORAÑO (ad.) 'orain; oraindik'. *orai* 1, 1, 1; *oraibada* 1, 2, 3; *oraño* 1, 3, 2.
 OROITU (a.) 'gogoratu'. *oroitu* 3, 2, 4.
 ORTOTS (i.) 'ostots, trumoi'. *ortots* 2, 1, 2: lehenbizi «*ostost*»; *ortotsac* 2, 1, 2: lehenbizi «*ostotsac*» ematen du.

P

PAUSU (i.) 'atsedenaldi; oinkada'. *atrazendu... vere pausutic* 2, 1, 1; *pausu guti* 4, 5, 3.
 PISKA (i.) 'pixka, pittin'. *piscabat* 3, 1, 3.
 PISOIAL (i.) 'pix-oihal, haur-oihal'. *pisoyalarequi* 3, 2, 1.
 PODORE (i.) 'indar, birtute'. *podorea* 1, 6, 3.
 PREDIKAZALE (i.) 'predikari'. *predicazalec* 3, 5, 1.

S

SANDU (adj.) 'saindu, santu'. *Moises sanduac* 1, 4, 1.
 SONEKO (i.) 'soineko, jantzi'. *soñecoac* 2, 5, 2.
 SOR (adj.) 'gor, entzungor'. *sorra* 2, 6, 2.
 SUGAR (i.) 'gar'. *infernuco sugarretara* 1, 3, 1.

TX

TXAKUR (i.) 'zakur'. *chacurrari* 4, 5, 1.
 TXERRI (i.) 'zerri'. *cherria* 4, 4, 3.
 TXIKI / TXIPI (adj.) 'txiker, xume'. *chiqui* 2, 4, 1; *chipi chiquiena* 4, 4, 2.
 TXIMISTA (i.) 'inaztura, ihortziri'. *chimista aundi* 2, 1, 2.
 TXORI (i.) 'passer' lat. *choriec* 3, 1, 3.
 TXOSTATU / TXOSTETA (a.; i.) 'jolastu, dostatu, olgatu; jostaketa, dosteta, olgeta'. *chostazera emacumequi* 3, 2, 2; *chostetan* 3, 6, 2.
 TXURI / TXURITASUN (adj.; i.) 'zuri; zuritasun'. *churiac* 3, 1, 1; *churitasun* 3, 1, 1.

U

UDABERRI (i.) 'udalehen'. *vdaberrin* 3, 1, 3.

UGALDE (i.) 'ibai'. *vgalde* 3, 1, 2.
 UGEMARRA (i.) 'sirena, itsas-lamia'. *vgue-*
marraren 3, 2, 1. Hitz hau ezabatu gabe,
 beraren gainean lerro artean *sirenaren* ipi-
 ni du.
 URKA / -BE (i.) 'urkamendi'. ilze... *urcan*
 2, 5, 2. Gero *urcabea* eгина.
 URRATU (a.) 'zarratatu; desegin'. *urraturic*
sangriarequi 3, 3, 1; *urrazea* 3, 5, 2.
 URRUNDE / URRUNDETU (i.; a.) Gazt.
 'ausencia; ausentarse'. *urrundea*, edo au-
 senciarequin 1, 1, 2; *urrundetu* 1, 1, 2.
 USIATU (a.) 'uxatu, haizatu'. *usyazendu* 1,
 3, 1.

Z

ZALDI (i.) Lat. 'equus'. *zaldi* 2, 3, 2.
 ZATIKATU (a.) 'puskatu'. *zaticazacie* 2, 4,
 1.
 ZEAGIGURTE (i.) Lat. 'idololatria'. *cea-*
guigurteco, edo idololatriasco 1, 3, 2.
 ZEKORRA (i.) 'idisko'. *cecorrabat* 1, 3, 2.
 ZILLAR (i.) 'zilar, urrezuri'. *zillarra* 4, 2, 1.

ADIZKITEGIA

A

AIZ 'haiz'. *aizenean* 1, 3, 1.
 ATOR 'hator'. *Ator* 4, 1, 2.
 ATOZ 'zatoz'. *atoz* 1, 5, 2.
 ATOZTE 'zatozte'. *atozte* 3, 6, 3.

B

BALEDI 'baledi'. *baledi* 2, 2, 1.
 BALEUKA 'baleuka'. *baleuca* 2, 5, 2.
 BALEZ 'baleza'. *considerabalez* 4, 4, 1.
 BALEZA 'baleza'. *icusi baleza* 2, 1, 3.
 BALEZO 'baliezaio'. *lizaque...* eman *balezo*
 2, 4, 1.
 BALU 'balu'. *izaten balu* 2, 5, 2. Gero *ba-*
leuca eгина, *izaten* ezabaturik.
 BALUKE 'balu'. *izanenlizaque...* eman *ba-*
luque 2, 4, 1. Gero *balezo* eгина.
 BEZ 'beza'. *icusbez* 2, 2, 1. Subjetua *bero-*
rrek da.
 BEZA 'beza'. *icusbeza* 2, 2, 2. Subjetua *be-*
rorrek da.
 BEZAITE 'zaitezte'. *etorribezaite* bada eta
essanbezacie 3, 6, 3. Gero *atozte* egin du,
etorribezaite ezabaturik.

BEZATE 'bezate'. *icus bezate* (beroiec) 4, 2,
 1.
 BEZAZIE 'ezazue'. *atozte...* eta *essanbeza-*
cie 3, 6, 3. Lehenbizi *essanzacie* idatzi du
 eta gero *-be-* sartu.

D

DA 'da'. *da* 1, 1, 1; au ala *delaric* 3, 5, 1.
 DABIL 'dabil'. *dabil* 1, 2, 3.
 DADIKETE 'daitezke' (?). *minzatu albada-*
diquete... *esanenluquete* 3, 6, 1. Gero
 «minza *albaleizque...*» bilakatua.
 DAGO 'dago'. *dagon* 1, 6, 1; *eztagola* 1, 1,
 3.
 DAIEN 'dadin'. *ildaien* 2, 2, 1.
 DAIKE 'daiteke'. *ezpadaique* 3, 6, 1; noiz
eztaiquen 2, 6, 2.
 DAION 'dagion'. *provecho on daiola* 1, 5,
 3.
 DAKI 'daki'. *eztaqui* 3, 2, 3.
 DAKIGU 'dakigu'. *eztaquigu* 4, 5, 3.
 DAKIK 'dakik'. *badaquic* 4, 1, 2.
 DAKION 'dakion'. *Jangoicoari nai ezta-*
quiola 4, 3, 2.
 DAKIT 'dakit'. *badaquit* 2, 2, 1.
 DAKITE 'dakite'. *badaquite* 3, 1, 2.
 DAKIZIE 'dakizue'. *badaquicie* 2, 1, 1.
 DAKIZU 'dakizu'. *badaquizu* 1, 5, 2.
 DAUDE 'daude'. *dande* 3, 2, 2.
 DAUKA 'dauka'. *eztaucala* 2, 1, 1.
 DAUKAGU 'daukagu'. *daucagu* 2, 1, 2.
 DAUKATE 'daukate'. *daucate* 4, 4, 2.
 DAUKAZU 'daukazu'. *daucazu* 3, 5, 2.
 DAUZKA 'dauzka'. *dauzca* 3, 6, 3.
 DAUZKI 'dauzka'. *dauzqui* 1, 5, 1.
 DAUZKITE 'dauzkate'. *dauquite* (sic -c-)
 3, 4, 2. Ik. 3. testuko 38. oharra.
 DAUZKIZU 'dauzkazu'. *dauzquizu* 1, 6, 3.
 DEZAGUN 'dezagun'. *dezagun* 2, 6, 3.
 DEZAIEN 'dadin'. *naiduzu sardezaiaela*
Diabrua zure ariman 1, 3, 1.
 DEZAKE 'dezake'. *eztezaquela* 2, 3, 2.
 DEZAKEGU 'dezakegu'. *eztezaquegun* 1,
 4, 2.
 DEZAN 'dezan'. *vzidezala* 1, 3, 2; *gastiga-*
dezala 1, 3, 2.
 1 DEZATEN 'dezaten'. *icasidezatela* 4, 1, 1.
 2 DEZATEN 'ditzaten'. *autsac egundeza-*
tela 1, 4, 1. Ik. 1. testuko 45. oharra.
 DEZAZKIGUN 'ditzagun'. *considerade-*
zazquigula 3, 5, 1. Gero «consideraguen-
dezquiel» eгина. Gramatikari begiratzan
 badiogu, beharbada «dezagun» itzuli
 behar genuke.
 DIDA 'dir'. *ematendida* 1, 6, 2; 2, 2, 2.
 DIDATE 'didate'. *seguizendidatenac* 1, 2, 2.
 DIDAZU 'didazu'. *zuc vztenbadidazu* 1, 6,
 2. Espero dena *nauzu* da.
 1 DIGU 'digu'. *digu* 1, 3, 1; *digu laric* 1, 1, 3.
 2 DIGU 'gaitu'. *vztenbadigu* 1, 1, 3.
 1 DIGUTE 'digute'. *digute* 1, 1, 2.
 2 DIGUTE 'gaituzte'. *librazendigute* 1, 3, 2.

DIO 'dio'. esatendio 2, 2, 1.
 DIOGU 'diogu'. *diogu* 2, 5, 3; ofendizen-
diogunean 1, 1, 1.
 DIOT 'diot'. escazendiot 1, 6, 3.
 1 DIOTE 'diote'. quenducodiote 1, 2, 2.
 2 DIOTE 'dizkiote'. ematendiotte veren ari-
 mac Diabruari 4, 4, 1.
 DIOTET 'diet'. escazendiotet 4, 1, 1. *Diciet*
 / *dizuet*-en ordez erabilia.
 DIOZAGUN 'diezaigun'. esandiozagun 1,
 6, 2.
 DIRE 'dira'. *dire* 1, 1, 3.
 DITIU 'ditu'. izanenditui 1, 4, 2; erregazen
ditinela 3, 1, 3; ik. 3. testuko 13. oharra.
 DITIUT 'ditut'. meregizen *ditindala* 1, 6, 2.
 DITTUT 'ditut'. *dittut* 4, 1, 1. Lehenbizi *dut*
 idatzi du eta gero aldatu.
 DITU 'ditu'. *ditu* 1, 2, 3; *dituen* 1, 6, 2.
 DITUGU 'ditugu'. *ditugu* 3, 4, 2.
 DITUSTE 'dituzte'. *dituste* 2, 2, 2.
 DITUT 'ditut'. *ditut* 2, 4, 2.
 DITUZIE 'dituzue'. *ditucie* 4, 3, 2.
 DITUZU 'dituzu'. *dituzu* 2, 5, 1.
 DITUZUE 'dituzue'. eguiten *dituzuen* 4, 4, 1.
 DIZIET 'dizuet'. ematendiciet 4, 3, 2.
 DIZKIDA 'dizkit'. quenducodizquida 1, 6,
 2.
 DIZKIOTE 'dizkiote'. *dizquiote* 1, 1, 2.
 DIZKIOZU 'dizkiozu'. *dizkiozun* 1, 4, 3.
 DIZU 'dizu'. *dizu* 3, 4, 3.
 DIZUT 'dizut'. *dizut* 4, 1, 1.
 1 DU 'du'. *baitu* 2, 2, 2; *duela* 1, 1, 2; *du* 1, 1,
 1.
 2 DU 'dio'. vztendu... vecatariari 1, 1, 2.
 DUGU 'dugu'. *dugu* 1, 1, 1.
 DUK 'duk'. emanbiarduc 4, 1, 2; badaquic
 cer eguiten *ducan*? 4, 1, 2.
 DUT 'dur'. *dut* 1, 3, 2; *dudan* 2, 2, 2.
 DUTE 'dute'. *dute* 1, 1, 3.
 DUZIE 'duzue'. nai *ducie* 1, 4, 1.
 DUZU 'duzu'. *duzu* 1, 3, 1.

G

GAIZAZUN 'gaitzazun'. ezcaizazula vzi 1,
 6, 3.
 GAIZEN 'gaitezen'. izuligaizen 2, 3, 1.
 GARA 'gara'. *gara* 2, 2, 2.
 GAUDE 'gaude'. *gaude* 2, 1, 2.
 GENDEZKIEN 'genitzan'. consideraguen-
dezquiela 3, 5, 1. Ik. DEZAKKIGUN.
 GENGOZAN 'geunden'. *guengozan* 2, 5, 3;
 gero *geunden* egina. Ik. 2. testuko 59. oha-
 rra.
 GEUNDEN 'geunden'. *gueunden* 2, 5, 3.
 Ik. GENGOZAN.
 GUAZEN 'goazen'. *guazen* 1, 3, 2; *juazen*
 (sic *j-*) 1, 6, 2.

L

LEIZKE 'litezke'. minza albaleizque (esanen-
 luquete) 3, 6, 1.
 LIOKE 'lioke'. *lioque* 2, 5, 2; *lioguena* 2, 3, 1.

LIZAKE 'litzateke'. izanenlizaque... eman-
 balezo 2, 4, 1.
 LUKE 'luke'. esanen *luque* 1, 3, 2.
 LUKETE 'lukete'. esanenluquete 3, 6, 1. Ik.
 LEIZKE.

N-T

NAGO 'nago'. *nagon* 2, 2, 1.
 NAIZ 'naiz'. illen *naiz* 1, 6, 1.
 NAZAZU 'nazazu'. *atranazazu* 2, 2, 1.
 NUE 'nuen'. *nue* 4, 6, 3.
 TU 'ditu'. estimazeneztuenac 4, 1, 2.
 TUSTE 'dituzte'. *tuste* 2, 2, 3.

Z

ZAGUN 'dezagun'. considerazagun 3, 2, 2;
 izulzagun 2, 3, 1; gero ezabatu eta «izuli-
 gaizen» (sic *izuli-*) egina; icusagun 1, 2, 3.
 ZAIDA 'zait'. penazenaida 4, 6, 3.
 ZAIGU 'zaigu'. *zaigu* 4, 4, 1.
 1 ZAIO 'zaio'. idurizaio 3, 2, 3.
 2 ZAIO 'zitzaion' (sic). eramanciote... eta
 atrazaio 1, 6, 1; guertatuzaiona 1, 3, 2.
 ZAIOTE 'zaie'. idurizaio 4, 3, 2.
 ZAITUT 'zaitut'. ez *zaitut* 2, 3, 1.
 ZAIZKIGU 'zaizkigu'. barcazenzaizquigu
 1, 6, 1.
 ZAIZUE 'zaizue'. guertazenzaizuela 4, 6, 1;
 gero «guerta *daquizun*» (sic *-zun*) egina.
 ZAKIZU 'itzazu'. bialzaquizu 2, 5, 1; lehen-
 bizi «bialzazu». Ik. ZAZKIZU.
 ZARA 'zara'. *zara* 2, 6, 3.
 ZARATE 'zarete'. *zarate* 3, 6, 3.
 ZAZIE 'ezazue'. arzacie 1, 4, 1; parazacie 1,
 4, 1; ilzacie 2, 3, 1; quenzacie 2, 3, 1;
 zaticazacie 2, 4, 1; icusacie 4, 1, 1; aizacie
 3, 1, 2; iminzacie 4, 3, 2.
 ZAZKIDAZU 'iezazkidazu'. izulizazquida-
 zu 1, 6, 3; lehenbizi *zazquizu*.
 ZAZKIZIE 'itzazue'. pisazazquizie 4, 3, 2.
 ZAZKIZU 'itzazu'. barcazazquizu 2, 5, 2;
 quenzazquizu... eta *arzaquizu* (sic *-za-*)
 eneac 2, 5, 2. Ik. 2. testuko 51. oharra.
 ZAZU 'ezazu'. iduquiazazu 2, 2, 1.
 ZE 'zen'. joanze 1, 1, 1; Etorze 2, 1, 2.
 ZEDIEN 'zedin'. ilzedien 2, 1, 1.
 ZEGON 'zegoen'. *zegon* 2, 1, 2; perpau
 nagusian dago.
 ZEIEEN 'zedin'. iganzeiela 4, 5, 2.
 ZENDUE (N) 'zenuen'. echiten *zenduelaric*
 4, 5, 2; gero *echiten* utzi eta bestea kendu.
 ZEUDE (N) 'zeuden'. *zendelaric* 3, 1, 1.
 ZEUKA 'zeukan'. *zeuca* 3, 5, 2.
 ZEZATEN 'zezaten'. *parazezatela* 2, 3, 1.
 1 ZIO/N 'zion'. esancio 1, 6, 1; esatencion 1,
 1, 3. Denak perpau nagusietan daude.
 2 ZIO/N 'zien'. esancio 1, 5, 3; esanzion 1, 5,
 3. Perpau nagusietan.
 1 ZIOTE 'zioten'. castigatuciote 1, 1, 1; era-
 manciote garzelera 1, 6, 1; *zuten* espero da
 hemen.

2 ZIOTE 'zien'. *esancio* 1, 4, 1; *manatucio*-*te* 2, 3, 1; *manatucioten* 1, 4, 1: *perpau*-*nagusan* *azkeneko* *hau* *ere*.
 ZIRE 'ziren'. *zire* 3, 1, 1.
 ZITUE(N) 'zituen'. *eguitencituen* 1, 5, 2.
 ZITUSTE/N 'zituzten'. *zituste* 4, 3, 2; *zitust*-*ten* 1, 1, 1.
 ZIZAIO 'zitzaion'. *cizaio* 4, 2, 1.
 ZIZAIZKIO (N) 'zitzaizkion'. *zizaizquiola* 4, 5, 2.
 ZIZKIO 'zizkion'. *cizquio* 4, 1, 2.
 1 ZIZKIOTE 'zizkioten'. *ematenzizquiote* 4, 6, 2. Ik. 4. *testuko* 42. *oharra*.

2 ZIZKIOTE 'zizkien'. *emancizquiote* 1, 4, 1.
 ZUAZ 'zoaz'. *zuaz* 2, 3, 1.
 ZUE/N 'zuen'. *zue* 1, 4, 1; *artuzuen* 2, 1, 1: *bukaerako* -*n* *gero* *erantsia*.
 ZUKETE (N) 'zezaketan, zuketan' (?). *or*-*duan* *izanendute* *sentimentu* *aundia*, *con*-*siderazen* *ceñ* *trabajo* *gutirequin* *irabazi*-*zuqueten* *cerua* 3, 4, 1. Ik. *Elkanoko* *Liza*-*rraga*. *Ongui* *iltzen...*, 314. or. *zuke*.
 ZUTE/N 'zuten'. *zute* 4, 3, 2; *zuten* 1, 3, 2.

LABURPENA

Lau euskal testu ematen ditugu hemen. Aldizkari honetan argitaratu genituen beste hamasei testurekin eta oraindik argitaratu gabe dauden beste askorekin bilduma bat osatzen dute. Goñerrin dagoen Munarritzen izan ziren aurkituak denak orain dela hirurogeita hamar bat urte eta bilduma horretan 5. saila betetzen dute. Gure ustez, XVIII. mendekoak dira.

Saiatzen gara azaltzen nor izan zen horien egilea, eta non eta noiz izan ziren eginak. Agertzen ditugu baita ere hizkuntzari buruzko zeinbat puntu, erakusten dela horrela Nafarroako euskaran daudela idatziak.

RESUMEN

Damos a conocer cuatro textos inéditos en lengua vasca. Forman ellos parte de una colección de textos, dieciséis de los cuales han aparecido ya en esta revista. Fueron hallados en Munárriz, pueblo del valle navarro de Goñi y merindad de Estella. Constituyen el grupo quinto de la colección y creemos que fueron compuestos en el siglo XVIII.

Tratamos en una breve introducción de averiguar el autor de los textos, y el lugar, la fecha y el dialecto de los mismos. Están redactados en vascuence navarro.

RESUME

Nous présentons quatre textes inédits en langue basque. Ils appartiennent à une collection de textes, dont 16 ont déjà été publiés dans cette revue. Ils ont été trouvés à Munarriz, village de la vallée navarroise de Goñi, du district d'Estella. Ils correspondent au cinquième groupe de la collection et nous pensons qu'ils ont été écrits au XVIIIe siècle.

Nous essayons, dans une brève introduction, d'établir qui est l'auteur des textes, ainsi que la date et le lieu de la rédaction et le dialecte auquel ils correspondent. Ils sont écrits en basque navarrais.

SUMMARY

We publish four documents in the Basque language which were unedited so far. They belong to a collection composed of many texts written and used in the 18th and 19th centuries. The collection was found about 70 years ago in Munarriz, a village in the High-Navarrese valley called Goñerria (Goñi). The texts make up the 5th set of the collection.

In a brief introduction we attempt to know the author who wrote them, and the place, the date and the dialect they are composed in.

